

29 oktober—4 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 29 oktober

	Sid.
Meddelande ang. sammanträdestider	3
Interpellationer av:	
herr Börjesson i Falköping ang. förbättrade möjligheter för kom-	
munerna att upptaga lån för anordnande av ålderdomshem	4
fru Eriksson i Stockholm ang. invaliditetsförmåner för viss handi-	
kappad ungdom	6
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Berglund ang. sjukersättning till svenskar som tjänstgör i	
utlandet	7
fru Forsling ang. förebyggande av att barn placeras i polisarrest-	
lokaler	7
herr Gustafsson i Borås ang. tillgodoräknande av valsedel trots	
visst fel vid avlämnandet	7

Tisdagen den 3 november

Svar på frågor av:

herr Eriksson i Bäckmora ang. åtgärder för att öka anställnings-	
tryggheten i vissa fall	8
herr Börjesson i Falköping ang. motverkande av brottsligt förfä-	
rande med checkar	9
herr Gustafsson i Borås ang. tillgodoräknande av valsedel trots	
visst fel vid avlämnandet	11
herr Carlsson i Huskvarna ang. de höjda fastighetstaxeringsvärdenas	
inverkan på inkomstprövade folkpensionsförmåner	12
herr Berglund ang. sjukersättning till svenskar som tjänstgör i ut-	
landet	13
fru Forsling ang. förebyggande av att barn placeras i polisarrest-	
lokaler	15

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Spångberg ang. den s. k. Unmansaffären	18
herr Enskog ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser	19

Onsdagen den 4 november

Införande av kvinnlig tronföljd	22
Utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»	38
Undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning	41
Användningen av hundskattemedel	46
Interpellationer av:	
herr Vigelsbo ang. tillämpningen av det s. k. knutpunktssystemet inom SJ:s styckegodstrafik	49
herr Rask ang. tillämpningen av det s. k. knutpunktssystemet inom SJ:s styckegodstrafik	49
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Gustavsson i Alvesta ang. lättnader i fråga om vissa kostnader för djurägare	51
herr Hedin ang. ratificering av överenskommelse om skyddsåtgärder för laxbeståndet i Östersjön	51

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 november

Val av ledamöter i särskilda utskottet	21
Val av suppleanter i särskilda utskottet	21
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. kontrollen över utlämnande av sekretessbelagda handlingar inom försvaret	22
— nr 23, om tillämpning av tryckfrihetslagstiftningen å film m. m.	22
— nr 24, ang. införande av kvinnlig tronföljd	22
— nr 25, ang. utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»	38
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 60, om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen	40
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 55, ang. rätten till änkepension inom ATP	41
— nr 58, ang. märkningen av livsmedel	41
— nr 59, om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning	41
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 42, ang. användningen av hundskattemedel	46
— nr 43, om viss utredning rörande uthyrning av maskiner och redskap	48

Torsdagen den 29 oktober

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 23 innevarande oktober.

§ 2

Meddelande ang. sammanträdestider

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Till kammarrens ledamöter har utdelats av talmanskonferensen godkända planer för dels kammarrens sammanträden under återstoden av höstsessionen, dels behandlingen i kamrarna av utskottsutlåtanden under höstsessionen. Självfallet kan det sedermera befinnas erforderligt att anordna ytterligare plena eller att i vissa fall ändra tidpunkten för sammanträdes början. Likaså torde tidsförskjutningar komma att inträda beträffande en del av de i planen upptagna ärendena.

§ 3

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 542, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugi ledamöter, tio från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m., än även de ytterligare framställningar, som av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner kunde komma att göras i detta ämne

eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor;

och beslöt kammaren antaga berörda inbjudan.

Ett protokollsutdrag i ärendet justerades och avsändes till första kammaren.

§ 4

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAMRIN i Kalmar (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren måtte besluta utse femton suppleanter i det särskilda utskottet.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 5

På hemställan av herr andre vice talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 4 nästkommande november företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskottet.

§ 6

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till det beslutade särskilda utskottet propositionen nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 175, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 177, angående viss fråga rörande prisregleringen på jordbrukets område, och

nr 178, angående statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av vissa maskiner m. m. åt domänverkets skogsarbetare.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 1036.

§ 8

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Antonsson*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående rekryteringen av psykiatrer,

herr *von Friesen*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående projekteringen av de beslutade rättspsykiatriska klinikerna,

herr *Spångberg*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående försvarskostnadernas storlek och samhällsekonomiska och sociala verkningar,

herr *Hamrin* i Kalmar, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående ökat statligt stöd åt handikappidrotten,

herr *Hamrin* i Kalmar, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen, samt

herr *Heckscher*, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående den ifrågasatta omläggningen av den brittiska handelspolitiken.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 9

Interpellation ang. förbättrade möjligheter för kommunerna att upptaga lån för anordnande av åldersdomshem

Ordet lämnades på begäran till

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! När de gällande bestämmelserna om statsbidrag till anordnande av åldersdomshem fastställdes 1953 var avsikten, att staten skulle svara för ungefär en tredjedel av byggnadskostnaderna. Under tiden 1947—1951 var statens kostnadsandel omkring 34 procent. Men statens andel har minskat i mycket betydande utsträckning och utgjorde enligt uppgift i 1958 års skatteutjämningskommittés i år avgivna betänkande i genomsnitt endast 15 procent för de nybyggda åldersdomshem, för vilka bidrag fastställdes under tiden den 1 juni 1960—31 maj 1961.

Bidragsunderlaget vid nybyggnad beräknas enligt de 1953 fastställda bestämmelserna efter 18 000 kronor för varje vårdplats, som åldersdomshemmet med normal beläggning beräknas rymma. Vid om- och tillbyggnad bestämmes bidragsunderlaget på grundval av de verkliga kostnaderna, dock högst till 18 000 kronor per vårdplats. Procentsatsen för statsbidraget bestämmes med hänsyn till antalet skattekrönor per invånare i kommunen. Högsta statsbidragsprocenten är fastställd till 50, som skall gälla då antalet skattekrönor per invånare understiger 16. Lägsta bidragsprocenten är 10, gällande då antalet skattekrönor per invånare är 30 och däröver.

Byggnadskostnaderna vid nybyggnad av åldersdomshem har ökat väsentligt under tiden efter bidragsreglernas utformande. Den genomsnittliga kostnaden per vårdplats överstiger för närvarande enligt uppgift av skatteutjämningskommittén bidragsunderlaget med omkring 45 procent. Vidare har utvecklingen medfört, att normalskatteunderlaget numera väsentligt överstiger högsta skat-

Interpellation ang. förbättrade möjligheter för kommunerna att upptaga lån för anordnande av ålderdomshem

tekrongränsen i bidragsskalan, 30 skattekronor per invånare. Statsbidragsprocenten för kommun med normalskatteunderlag har alltså nedgått till minimum eller 10 procent mot avsedda 33 å 34 procent.

Som ett exempel på den betydande kostnadsförskjutningen till nackdel för kommunerna kan nämnas den aktuella ålderdomshemsbyggnationen i Falköping. Kostnaderna för denna byggnad beräknas till ca 3,6 milj. kronor eller per vårdplats cirka 60 000 kronor. Men statsbidraget skulle uppgå till sammanlagt endast 108 000 kronor.

Frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna i fråga om ålderdomshemmen liksom på andra områden har givetvis behandlats av skatteutjämningskommittén. På grund av regeringens direktiv kunde kommittén emellertid inte lägga fram konkreta förslag till ändringar beträffande de speciella statsbidragen. Kommittén har i stort sett måst lämna kostnadsfördelningsfrågan olöst. Frågan om nya grunder för statsbidragsgivningen beträffande ålderdomshemmen har upptagits i en motion, som skall behandlas av höstriksdagen.

De väsentligt försämrade möjligheterna till bidrag för byggande av ålderdomshem har givetvis ökat kommunernas behov av att upptaga lån för ändamålet. Även i detta avseende möter kommunerna stora svårigheter. Några särskilda möjligheter att upptaga lån till byggande av ålderdomshem, t. ex. från statliga lånefonder, finns inte. Samma lånerättsbestämmelser som i fråga om andra kommunala lån gäller också i detta fall. Det innebär, att kommunerna i allmänhet har rätt att utan regeringens medgivande upptaga lån för ifrågavarande ändamål endast i den mån kommunens samlade lånesumma håller sig under 5 procent av den sammanlagda beskattningsbara inkomsten i kommunen enligt föregående års taxering. Stä-

der, som ej deltar i landsting, får underställningsfritt låna 7 procent av den beskattningsbara inkomsten. Därutöver får kommunerna sålunda söka underställningslån.

Ett underställningslån för byggande av ålderdomshem får enligt den praxis, som nu tillämpas, uppgå till högst 35 000 kronor per vårdplats. Amorteringstiden är 25 år. När byggnadskostnaderna såsom i det här nämnda fallet uppgår till cirka 60 000 kronor per vårdplats, måste de lånemöjligheter, som nu står till förfogande, anses otillräckliga.

Det synes mig angeläget att kommunerna snarast beredes bättre möjligheter och villkor för byggande och anordnande av ålderdomshem. Bestämmelserna angående statsbidragen måste ändras, så att en rimlig kostnadsfördelning mellan staten och kommunernas återställes. Då man sannolikt måste räkna med att en sådan reform efter misslyckandet i den nyligen avslutade skatteutjämningsutredningen inte kommer att genomföras under den allra närmaste tiden, framstår det nu som desto angelägnare, att lånemöjligheterna förbättras. Olika vägar bör härvid vara framkomliga. Närmast till hands ligger kanske en ändring av nuvarande praxis, så att underställningslån kan få uppgå till högre belopp än 35 000 kronor per vårdplats. Amorteringstiden bör då samtidigt förlängas till exempelvis 35 år. Det bör också kunna övervägas att låta kommunerna underställningsfritt upptaga lån till byggande av ålderdomshem eller att inrätta en särskild låneform för ändamålet.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet ställa följande interpellation:

Har regeringen för avsikt att skyndsamt taga initiativ till förbättrade möjligheter för kommunerna att upptaga lån för anordnande av ålderdomshem?

Interpellation ang. invaliditetsförmåner för viss handikappad ungdom

Om så är fallet, vilka åtgärder överväger regeringen?

○ Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. invaliditetsförmåner för viss handikappad ungdom

Ordet lämnades på begäran till

Fru ERIKSSON i Stockholm (s), som yttrade:

Herr talman! Genom riksdagsbeslutet om de obligatoriska socialförsäkringarna har öppnats i princip samma möjligheter till försäkringsskydd för personer med fysiska och psykiska handikapp som för övriga medborgare. Därtill har fogats vissa bestämmelser om speciella förmåner för handikappade. Vad invaliditetsbedömningen beträffar skall denna ske icke endast från medicinska synpunkter utan även från sociala. Avgöranden för förtidspensionen blir den invalidiserades arbetsförmåga och möjligheterna i olika situationer att utnyttja densamma.

Prövningen av rätten till förtidspension och andra invalidförmåner ligger hos kommunala pensionsdelegationer inom försäkringskassorna, vilka sorterar under riksförsäkringsverket med överklagningsinstans i försäkringsdomstolen. Det ligger i sakens natur, att bedömningen blir skiftande på olika håll och att det blir en uppgift för den statliga myndigheten att i möjligaste mån få en likartad praxis. När det gäller att fastslå vad som är en 50-procentig nedsättning av arbetsförmågan och sålunda kan berättiga till förtidspension har beträffande en viss grupp ungdomar en snäv och centralt styrd praxis utvecklats, en praxis som haft stöd i domstolsutslag. Tolkningen har i många fall inneburit en försämring mot tidigare. Om sjukbidrag tidigare utbetalats har för ungdomar som bor i sina hem och genomgår utbildning detta bidrag efter den nya lagens tillkomst bortfallit,

och någon förtidspension har icke trätt i stället. Motiveringen har varit att »den unges arbetsförmåga icke kan anses på grund av sjukdom eller lyte, som avses i 7 kap. 1 § om allmän försäkring, vara nedsatt med minst hälften». Det kan då ha gällt höggradigt invalidiserade med rörelsesvårigheter eller direkta sjukdomssymptom, för vilka hemmen gör stora uppoffringar av både ekonomisk och annan art, medan samtidigt samhället besparas kostnader för dyrbar institutionsvård på ålderdomshem, ungdomsinternat och specialskolor. Med det intresse som finns i alla partier i riksdagen för de handikappades problem, vågar man påstå, att lagens tillämpning för ungdomarna icke motsvarar vad man avsåg då lagstiftningen antogs.

Med stöd av vad som anförts ber jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande interpellation:

Har statsrådet uppmärksammat att handikappad ungdom under utbildning och studier icke erhåller förtidspension eller andra invaliditetsförmåner, om de vistas i sina hem? Och har statsrådet i så fall för avsikt att ta något initiativ för att få en annan tillämpning av de nuvarande bestämmelserna eller att föreslå nya lagbestämmelser?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motion angående kontrollen över utlämnande av sekretessbelagda handlingar inom försvaret.

nr 23, i anledning av motioner om tillämpning av tryckfrihetslagstiftningen å film m. m.,

nr 24, i anledning av väckta motioner angående införande av kvinnlig tronföljd, och

nr 25, i anledning av väckt motion angående utbyte i grundlagarna av or-

det »Konungen» mot ordet »statschefen»;

bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension inom ATP,

nr 58, i anledning av väckta motioner angående märkningen av livsmedel, och

nr 59, i anledning av väckt motion om undantagande av böcker och musikallier från förbudet mot bruttoprissättning; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckt motion angående användningen av hundskattemedel, och

nr 43, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande uthyrning av maskiner och redskap.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 173, med förslag till förordning om beskattning av ersättning vid övergången till högertrafik, m. m.,

nr 176, angående handläggningen av frågor om lokala trafikföreskrifter m. m.,

nr 179, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning,

nr 180, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval, samt

nr 181, angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens undra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen under tiden fr. o. m. den 2 t. o. m. den 7 november för deltagande i sammanträde med Europarådets rådgivande församling i Strasbourg.

Stockholm den 27 oktober 1964

Sven Gustafson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 14

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Berglund*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående sjukersättning till svenskar som tjänstgör i utlandet,

fru *Forsling*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående förebyggande av att barn placeras i polisarrestlokaler, och

herr *Gustafsson* i Borås, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tillgodoräknande av valsedel trots visst fel vid avlämnandet.

§ 15

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte talmännen tillsätta kammarens kanslipersonal, den 27 oktober 1964.

I skrivelse den 15 september 1964 hade stenografen hos andra kammaren fil. lic. Rolf Lindborg, som beviljats tjänstledighet för egna angelägenheter (färdigställande av doktorsavhandling) från och med den 16 april 1964 till och med värssessionens slut, anhållit om entledigande från sin stenografbefattning.

Herrar deputerade beslöt *dels* bevilja Lindborg begärt entledigande, *dels* godkänna att reservstenografen fru Ingrid

Nilsson meddelats fortsatt förordnande att från höstsessionens början till och med den 31 oktober 1964 uppehålla Lindborgs stenografjänst och att fröken Anita Hallberg likaledes meddelats fortsatt förordnande att under samma tid i succession uppehålla fru Nilssons reservstenografbefattning, *dels* antaga fru Ingrid Nilsson till stenograf hos kammaren från och med den 1 november 1964, *dels ock* antaga fröken Anita Hall-

berg till reservstenograf från och med samma dag.

In fidem
Sune K. Johansson

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.13.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 3 november

Kl. 15.00

§ 1

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka
anställningstryggheten i vissa fall

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har framställt frågan, huruvida statsministern anser behov föreligga av lagstiftning eller andra åtgärder för att trygga personers anställning i de fall de önskar delta i politisk verksamhet. Det har överlämnats till mig att besvara frågan.

Det problem frågeställaren berör har som bekant fått sin lösning när det gäller riksdagsmannauppsdrag genom bestämelse i riksdagsordningen, att riksdagsman ej må förmenas att utöva sin riksdagsmannabefattning. När det gäller facklig verksamhet har en bestämelse av liknande slag upptagits i 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Det speciella förhållande som avses med den väckta frågan synes enligt hittills vunna erfarenheter inte ha medfört sådana olägenheter att behov av

särskilda åtgärder för närvarande skulle föreligga. Jag är därför inte beredd att nu upptaga frågan om lagstiftning eller annan åtgärd i ämnet.

Vidare anförde

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Mot bakgrund av de vidsträckta fri- och rättigheter som medborgarna i vårt land är garanterade genom det demokratiska styrelseskicket kanske min fråga till statsministern, som justitieministern nu besvarat, kan synas överflödig. Men när det gäller deltagande i det politiska samhällsarbetet uppkommer ändå i vissa situationer — även om det är mera sällsynt — konflikter mellan arbetsgivare och arbetstagare, som i sina mest långtgående konsekvenser lett till att den anställde tvingats välja mellan arbetet och politiken. En sådan konfliktsituation kan böttna antingen i att vederbörande arbetsgivare ogillar den anställdes partitillhörighet eller i att han inte vill lämna den ledighet som behövs för fullgörandet av det politiska engagemanget.

Svar på fråga ang. motverkande av brottsligt förfarande med checkar

Jag kan erkänna att min fråga har anknytning till ett aktuellt fall i samband med höstens andrakammarval, där det uppgavs att den anställde fick välja mellan arbetet och politiken. När han så valde politiken blev han slutligen uppsagd från sin tjänst. — Upprinnelsen till det hela var att den anställde begärde några dagars ledighet för att som ombud deltaga i centerns partistämma i Uddevalla. Arbetsgivaren vägrade att ge honom ledigt, och när den anställde sedermera kandiderade i höstens val följde uppsägning från tjänsten.

Huruvida andra skäl än politiska härvidlag spelat in känner jag inte till. Fallet har emellertid behandlats i tidningarna, och den anställde hävdar bestämt att han blev uppsagd på grund av sitt politiska engagemang.

Mot denna bakgrund frågar man sig om ett sådant här handlingssätt från en arbetsgivares sida kan stå i överensstämmelse med våra demokratiska grundprinciper och med vår samhällsordning i övrigt. Jag tycker att det är ett allvarligt ingrepp i den personliga friheten, om människor med vaket politiskt intresse på detta sätt utestängs från möjligheten att deltaga i det politiska samhällsarbetet.

Jag tänker inte vidare gå in på fallet som sådant, utan min fråga avser närmast principerna — huruvida inte den anställdes trygghet i sådana här fall borde skyddas. På den punkten har jag fått svar. Helt tillfredsställd med det lämnade beskedet är jag inte. Justitieministern säger att han inte är beredd att nu upptaga frågan om lagstiftning eller annan åtgärd i ämnet, och han framhåller att de hittills vunna erfarenheterna synes ge vid handen att det speciella förhållande som avses med min fråga inte medfört sådana olägenheter att behov av särskilda åtgärder för närvarande skulle föreligga. Jag tycker för min del att det relaterade fallet i och för sig är tillräckligt all-

varligt för att uppmärksamheten på området skulle skärpas. Om förfarandet får större omfattning tycker jag det finns all anledning för justitieministern att överväga om inte trygghet i detta hänseende bör beredas anställda med intresse för deltagande i politisk verksamhet. Med utgångspunkt från proposition nr 14 till årets riksdag, vari åberopas bl. a. rekommendation från Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1963 angående uppsägning av anställningsavtal på arbetsgivarens initiativ, vill jag ställa den frågan till justitieministern, om det i årets löneförhandlingar mellan LO och Arbetsgivareföreningen sagts något härvidlag eller om det över huvud taget är aktuellt att inom avtalets ram vidtaga åtgärder som skulle bereda den anställde trygghet i dessa hänseenden. Det gäller enligt min mening en trygghetsfråga som man inte helt kan bortse från.

Jag ber, herr talman, att än en gång få tacka justitieministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2**Svar på fråga ang. motverkande av brottsligt förfarande med checkar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**, som yttrade:

Herr talman! Som svar på fråga av herr Börjesson i Falköping om jag avser att genom skärpning av checklagen eller på annat sätt effektivare söka motverka brottsligt förfarande med checkar får jag anföra följande.

Jag är medveten om att checkväsendets expansion under senare år har fört med sig ett ökat antal checkmissbruk. Förhållandet har bl. a. påpekats i en nyligen avgiven framställning från Svenska bankföreningen om ändring i 74 § checklagen. Jag är emellertid inte

Svar på fråga ang. motverkande av brottsligt förfarande med checkar

beredd att nu utlova något initiativ till skärpta straffbestämmelser på området. Frågan härom måste först beredas inom justitiedepartementet.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga.

Min fråga var närmast föranledd av de oroande underrättelser, vilka via våra massmedia nått oss om det tilltagande antal checkbedrägerier, som förekommit speciellt under den senaste tiden. Enligt uppgift från kriminalpolisen i Stockholm ingav bankerna år 1960 93, 1961 153, 1962 469 och 1963 996 anmälningar om checkbedrägerier. Fram till mitten av oktober i år var motsvarande siffra uppe i över 1 000, närmare bestämt 1 002. För Göteborgs vidkommande kunde noteras, att antalet anmälningar 1960 var 48 och 1963 109. Under innevarande år utgjorde antalet anmälda fall under tiden 1/1—31/8 icke mindre än 192.

Några siffror beträffande landet i övrigt kan ännu icke erhållas. En dylik statistik beräknas kunna erhållas från och med nästa år. Även om man icke statistiskt kan bevisa det, finns det säkerligen ingen anledning att betvivla att antalet checkbedrägerier under de senaste åren ökat högst väsentligt i landet i dess helhet.

I Stockholm och Göteborg har polisen fått väsentligt ökade arbetsuppgifter på grund av stegringen av antalet checkbedrägerier. Sälunda är i Stockholm tio personer och i Göteborg tre personer ständigt sysselsatta med utredningar av checkbedrägeribrott. Det synes motiverat att få en viss förstärkning av polisens personella resurser, inte minst med tanke på den senaste tidens ökning av antalet checkbedrägerier.

Det bör ligga i myndigheternas och i allmänhetens intresse att checkrörelsen får en i alla avseenden sund utveckling. Man har rätt att kräva att brottsligt förfarande med checkar — däribland också avsiktligt utställande av check utan täckning — skall föranleda straffrättslig reaktion.

Vår nuvarande checklag daterar sin tillkomst till år 1932. Om man ser på checkrörelsens utveckling i vårt land sedan denna tidpunkt finner man, att antalet checkkonton ökat mycket kraftigt speciellt under de senaste åren. Antalet checkkonton utgjorde år 1932 138 000. Antalet checkkonton i affärsbankerna uppgick år 1950 till 180 176 och motsvarande siffra för år 1963 var 713 525. Inom jordbrukskasserörelsen är antalet checkkonton nu uppe i över 150 000. Om man tar med de övriga banker och kreditinrättningar som bedriver checkrörelse, kommer man säkert upp i över 900 000 konton.

Det synes med tanke på checkrörelsens snabba utveckling motiverat, att man i tillämpliga delar ser över checklagen, främst checklagens 74 §, som bl. a. innehåller straffbestämmelser för fall då någon till annans förfång utställt check utan täckning. En skärpning av gällande checklag i syfte att motverka brottsligt förfarande med checkar bör bli föremål för allvarligt övervägande från våra myndigheters sida.

Det går aldrig att komma ifrån det ansvar som åvilar vederbörande banker och kreditinrättningar att noga se till att checkhäftena utlämnas till personer vilka är kända för redbarhet och skötsambet. Jag är medveten om att det inte alltid är så lätt att gardera sig mot att mindre skötsamma individer får ett checkhäfte i sin hand, men man måste alltid hålla i minnet att vederbörande, när han får ett checkhäfte, också har erhållit ett förtroende från bankens sida, vilket icke får missbrukas.

Beträffande legitimation vill jag framhålla att det är önskvärt att kravet

Svar på fråga ang. tillgodoräknande av valsedel trots visst fel vid avlämnandet

på en sådan upprätthålles i största möjliga utsträckning. Jag har därmed inte sagt, att det skall krävas obligatorisk legitimation vid checkinlösen, men det skadar sannerligen inte att man i ännu större utsträckning än vad som nu görs avkräver legitimation av de kunder, som icke är av bankpersonalen kända.

Herr talman! Checken är ett bra och bekvämt betalningsmedel, men det gäller att se till att allmänhetens förtroende för checken icke rubbas. De alltmär tilltagande checkbedrägerierna ökar sannerligen inte checkens anseende i allmänhetens ögon.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret på min enkla fråga. Jag hoppas att jag får tolka svaret så, att statsrådet är villig att eventuellt överväga åtgärder i syfte att ändra checklagen, inte minst med tanke på den skrivelse som inlämnats av Svenska bankföreningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. tillgodoräknande av valsedel trots visst fel vid avlämnandet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig om jag är beredd att medverka till att, då två eller flera icke likalydande valsedlar med samma partibeteckning finns i ett valkuvert, ifrågavarande parti tillgodoräknas en röst. Jag har uppfattat frågan såsom syftande på det fall, att två eller flera valsedlar, avseende samma val, har inlagts i ett valkuvert och valsedlarna under indentisk partibeteckning upptager olika kandidatuppsättningar.

Till svar får jag meddela följande. Gällande system för andrakammarval och kommunala val är fränsett ett speciellt undantagsfall utformat efter personvalsprincipen. Systemet bygger all-

så på tanken, att man röstar på person och icke enbart på parti. Detta framträder icke minst i situationer, da man icke av väljarens valhandling kan utläsa, vilka valbara personer han röstar på, vare sig detta beror på att han har avgivit två eller flera valsedlar avseende samma val men med olika personuppsättning eller på att valsedeln icke upptager några personer alls eller icke några valbara personer. I samtliga dessa fall blir valsedeln eller valsedlarna i enlighet med personvalsprincipen ogiltiga och tillgodoräknas alltså icke det parti, som har angivits därpå. Så sent som i våras har riksdagen vid behandling av motioner om sådan ändring av valsystemet, att valsedel utan valbart namn skulle få tillgodoräknas vederbörande parti, med godkännande av ett enhälligt utlåtande (nr 9) av konstitutionsutskottet bl. a. uttalat, att önskemålet att nedbringa antalet ogiltigförklarade valsedlar icke kan vara tillräcklig grund att uppge en för vallagstiftningen så viktig princip som att valet skall avse person och icke blott parti. Om denna riksdagens inställning skall följas, låter det sig svårigen göra att vidtaga den reform, som frågeställaren har åsyftat.

Vidare anförde

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Man får naturligtvis alltid räkna med att vid varje val en hel del valsedlar måste kasseras. Det finns folk, som på valdagen låter ett något missriktat skämtlynne blomma ut och kverulanter som låter sin bitterhets galla flöda. Genomgår de senare på detta sätt ett inre renhetens bad, så är ju även för dem valdagen till stort gagn.

Men det finns också folk som av idel välvilja vill göra sitt yttersta för att stärka det parti de gillar. Till dem hör

Svar på fråga ang. de höjda fastighetstaxeringsvärdenas inverkan på inkomstprövade folkpensionsförmåner

just de människor som lägger flera valsedlar i kuvertet. De gör det inte i illvilja utan i bästa välvilja, även om det är okunnighet som gör att deras röster måste kasseras. Nu kan man naturligtvis säga: Begriper de inte bättre så får de väl stå sitt kast, men jag tycker att det är litet cyniskt att resonera så. Det är beklagligt att kunnigheten i röst-rättens fundamenta är så ringa, men man får ju ta folk som de är och göra sitt bästa för att öka kunnigheten.

Enligt uppgifter från länsstyrelserna har sammanlagt 7 292 valkuvert vid årets val ogillats, antingen därför att de innehållit två icke likalydande valsedlar eller därför att de innehållit mer än två valsedlar. Motsvarande siffra vid extravalet 1958 var 2 664, och vid valet 1960 var siffran 3 668. Det är alltså en oupphörlig stegring. Av årets kassationer berodde inte mindre än cirka 6 000 på att kuverten innehöll två icke likalydande valsedlar. I min egen valkrets, Södra Älvsborgs, kassades 221 valkuvert av denna anledning. I Stockholm var motsvarande siffra 1 174.

Jag har ingen patentlösning när det gäller denna fråga. Men skulle man inte kunna tänka sig, att det då ett kuvert innehåller två eller flera icke likalydande valsedlar verkställdes lottdragning på länsstyrelsen? Arbetet härmed måste betraktas som en bagatell. Någon orättvisa kan det inte bli fråga om, eftersom man får utgå ifrån att det för väljaren är egalt vem som blir vald — han ville framför allt främja partiet.

Kanske kunde man även tänka sig att nederst på valsedeln trycka orden: »Obs! Bara en valsedel i kuvertet!» Det sista väljaren då såg innan han klistrade igen kuvertet var denna maning. En sådant sats kan ju inte betecknas som märkning, och inget parti gagnas mer än något annat. Det motbjudande skulle väl ligga i det misstroende som visas väljarkåren, men när det nu är så att 6 000 röster går förlorade, får man väl

försöka avhjälpa denna sak på de vägar som är framkomliga.

Jag tror att det bör ligga inom räckhåll att finna en rimlig lösning. Jag tror mig kunna utläsa ur statsrådets svar, att han inte är riktigt tillfredsställd med den tingens ordning som nu gäller.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. de höjda fastighetstaxeringsvärdenas inverkan på inkomstprövade folkpensionsförmåner

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Carlsson i Huskvarna har frågat, om jag vill medverka till sådan ändring i gällande regler om förmögenhets inverkan vid inkomstprövningen av folkpensionsförmåner, att de inkomstprövade förmånerna inte minskas på grund av de höjda taxeringsvärden som kan väntas i samband med nästa års fastighetstaxering.

Jag vill meddela, att Kungl. Maj:t den 9 oktober 1964 uppdragit åt riksförsäkringsverket att utreda huruvida fastighetstaxeringen motiverar jämkning i gällande bestämmelser rörande inkomstprövningen samt att framlägga de förslag, vartill utredningen kan ge anledning.

Riksförsäkringsverkets förslag kommer att prövas i vanlig ordning.

Vidare anförde

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min enkla fråga och konstaterar att Kungl. Maj:t redan uppdragit åt riksförsäkringsverket att utreda frågan.

Svar på fråga ang. sjukersättning till svenskar som tjänstgör i utlandet

Jag skulle tro att de behovsprövade förmanerna är känsliga för sådana upptaxeringar som det talats om och att många kommer att gå miste om en hel del av de inkomstprövade förmanerna, såsom hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg. Att få fastighetstaxeringen höjd är ju ett sätt att bli förmögen utan att ha så stor glädje av det. Jag tycker då att det är intressant att höra, att socialministern redan vidtagit denna åtgärd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. sjukersättning till svenskar som tjänstgör i utlandet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Berglund har ställt följande fråga till mig:

Är statsrådet villig att medverka till att de svenskar som tjänstgör i utlandet får möjlighet att erlagga sjukförsäkringsavgift under utlandsvistelsen så att de vid sjukdomsfall kan erhålla sjukersättning i vanlig ordning antingen de vårdas i utlandet eller måste avbryta sin tjänst för att vårdas i hemlandet?

Svenska medborgare, som är bosatta i Sverige, har rätt att från den allmänna sjukförsäkringen få ersättning för sjukvård, vare sig vårdbehovet uppkommit i Sverige eller utomlands. Ersättning för sjukvård, som meddelats utanför Sverige, utgår dock endast om vårdbehovet uppkommit utomlands.

Vid tillämpningen av sjukförsäkringsbestämmelserna anses, att en svensk medborgare, som lämnat riket utan att anmäla utvandring eller på annat sätt tydligt ådagalägga sin avsikt att stadigvarande bosätta sig utomlands, är bosatt i Sverige intill ett år efter avresan från riket.

Svenska medborgare, som *icke är bosatta* i Sverige, har rätt till ersättning från sjukförsäkringen för sjukvård, som meddelats i Sverige, under förutsättning att vårdbehovet uppkommit här i landet.

I fall då vårdbehovet uppkommit utom Sverige kan utomlands bosatta svenska medborgare erhålla sjukhusvård på allmän sal mot s. k. inomlänsavgift, dvs. 5 kr. om dagen. Vård mot denna avgift erhålles på sjukhus inom det sjukvårdsområde, där patienten var bosatt, innan han lämnade landet. Inomlänstaxan tillämpas endast under förutsättning att patienten inte i bosättningslandet kan få tillfredsställande sjukhusvård, som ersättes av det landets socialförsäkring.

Rätt till sjukpenning föreligger endast för den som är bosatt i Sverige.

Jag anser inte att förhållandena påkallar någon omprövning beträffande utlandssvenskarnas ställning inom sjukförsäkringen. Möjlighet att försäkra sig hos allmän försäkringskassa genom frivilliga avgifter bör inte införas för utomlands bosatta personer.

Vidare anförde:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det svar jag fått. Det stärker mig ytterligare i min uppfattning, att det förekommer en viss diskriminering av utlandssvenskarna.

Bakgrunden till min fråga är ett konkret fall. En av våra missionärer inom Örebromissionen, en kvinnlig missionär, fick helt plötsligt en mycket svår sjukdom. Läkaren i Centralafrikanska republiken, där hon tjänstgjorde, rekommenderade henne att omedelbart resa hem för att genomgå en operation.

Hon är skriven i Linköping och blev därför intagen på regionsjukhuset i Linköping. När hon skulle undersöka sina möjligheter att få sjukersättning

Svar på fråga ang. sjukersättning till svenskar som tjänstgör i utlandet

och sjukvårdsbidrag, meddelade försäkringskassan, att hon efter de år hon varit ute var avförd ur registret och att hon därför inte kunde komma i fråga för sådan ersättning.

Jag frågar om det är riktigt att behandla en utlandssvensk på det sättet. Hade hon varit kvar i Sverige, skulle hon givetvis ha fått sina medborgerliga rättigheter, men därför att hon varit utlandsarbetare, kunde hon inte få det.

Vi värdesätter ju våra utlandsarbetare på ett alldeles särskilt sätt för de stora insatser de gör i u-länderna, men det är beklagligt att de skall diskrimineras på detta sätt när de råkar ut för en sådan här olycka som denna missionär gjorde. Det var därför jag ställde frågan, om socialministern inte skulle vilja medverka till en ändring av dessa förhållanden. Det skulle väl enklast kunna ske på det sättet, att sjukförsäkringsavgiften i vanlig ordning påfördes debetsedeln och presenterades för arbetsgivaren. Det ligger i arbetsgivarens intresse på ett alldeles särskilt sätt att övervaka detta. Han kunde då betala in avgiften och sedan dra av den på vederbörandes lön.

Jag är medveten om att utlandsarbetarna inte betalar skatt i Sverige utan i det land där de arbetar. Denna ordning har man för att undvika dubbelbeskattning och det krångel som därmed uppstår.

Sjukförsäkringsavgiften skall givetvis betalas. Men kunde man inte, herr socialminister, ordna det så att våra utlandsarbetare kommer i åtnjutande av sjukförsäkringsförmånerna och slipper dessa osäkra förhållanden?

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Herr Berglund tog upp ett enskilt fall gällande en missionär. Självklart kan jag endast svara beträffande de bestämmelser som gäller generellt. På några punkter vill jag dock

ytterligare utveckla de synpunkter jag anförde i mitt svar.

Det fall som herr Berglund nämnde gällde en kvinna, som uppenbarligen insjuknat under vistelsen utomlands. Om vederbörande fortfarande är att betrakta som bosatt i Sverige, utgår ersättning från den allmänna sjukförsäkringen, oavsett om vården meddelas utomlands eller här hemma. Om vederbörande inte är bosatt i Sverige, kunde hon få sjukvård i det gamla hemlandet för 5 kronor om dagen, vilket är en betydande förmån med tanke på att 95 procent av kostnaderna betalas över landstingsskatten, som vederbörande slipper erlägga. Utan förmåner blir vederbörande endast i det fall då han eller hon dels har utflyttat från Sverige, dels också får sjukvård utomlands. Att betala 5 kronor om dagen för vård på utländska sjukhus, d. v. s. samma belopp som i allmänhet tillämpas här hemma, vore att bygga upp en stor apparat för att nå en ganska obetydlig effekt. Inte heller kan man gärna tänka sig att läkarvårdskvitto etc. skickas till Sverige från olika länder i världen för att vi i vår tur sedan skall sända ut exempelvis några tior i återbäring från försäkringskassorna till personer i främmande länder.

Jag kommer så, herr talman, över till sjukpenningen. Beträffande denna måste sägas att det skulle vara svårt, ja mycket svårt, att undvara något kontrollsystem angående personer, vilka är bosatta utomlands och blir sjuka där. Beskickningar och konsulat kan inte gärna engageras som sjukkontrollanter. Inkomstkontrollen skulle också bli besvärlig att upprätthålla.

Jag har här inte gått in på frågan om avgifter, men det är uppenbart att det skulle bereda åtskilligt arbete att inkassera avgifter från svenskar bosatta i andra länder. Att gå längre än vi redan har gjort — jag upprepar detta, herr talman! — anser jag inte lämpligt av praktiska skäl. Herr Berglund har an-

Svar på fråga ang. förebyggande av att barn placeras i polisarestlokaler

fört ett exempel. Jag har svarat genom att hänvisa till de bestämmelser som för närvarande råder och vilka jag tror i mycket stor utsträckning kan anses vara tillfredsställande.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Att avgöra om vederbörande är att betrakta som bosatt i Sverige eller inte är ett kvistigt problem när det gäller utlandsarbetare. Jag skulle föreställa mig att denna missionär inte har begärt utvandringstillstånd eller bosatt sig i utlandet därför att hon under en treårsperiod skulle tjänstgöra där ute. Hon är fortfarande skriven i Sverige och borde därför ha medborgerliga rättigheter. Inkasseringen av avgifterna kunde mycket lätt ske genom arbetsgivaren, och sjukkontrollen kunde också ske den vägen. Det behöver inte föranleda några svårigheter. Jag skulle emellertid vilja, att socialministern ytterligare begrundar dessa saker för att se vad som kan göras. Jag tror att det gäller en behjärtansvärd sak.

Jag skulle på rak arm kunna föreställa mig att vi har cirka 1 000—1 500 missionärer, som är utsända av olika missionssällskap i Sverige till olika länder. Det är klart att sjukdomsfall kan inträffa. En del av dessa sjukdomsfall kan behandlas på våra sjukhus där ute, men det finns också sjukdomar som i likhet med just detta fall måste behandlas i Sverige. De som råkar ut för sådana sjukdomar borde vara jämställda med svenska medborgare över huvud taget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. förebyggande av att barn placeras i polisarestlokaler

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Forsling har frågat mig, om jag avser att vidta någon åtgärd för att förebygga att barnavårdsnämnderna tvingas utnyttja polisarestlokaler för placering av barn, som blir föremål för åtgärder enligt barnavårdslagen.

Förvaring i polisarest av underåriga, som omhändertagits av barnavårdsnämnd, är enligt barnavårdslagen medgiven, om den omhändertagne på grund av sitt uppträdande eller levnadssätt är farlig för allmän ordning eller säkerhet. Förvaring i polisarest är en nödfallsutväg, som endast får utnyttjas, om annan placeringsmöjlighet inte står till buds. Det normala bör vara, att den underåriga intages på barnhem eller eljest av barnavårdsnämnden själv omhändertages på sådant sätt, att nämnden kan ha honom under betryggande uppsikt. Endast om det på grund av tidsskäl eller praktiska svårigheter är omöjligt att ordna en sådan placering, får förvaring i polisarest förekomma. Denna förvaring skall emellertid omedelbart upphöra, när annan placering kan ordnas. I sådana fall, där intagning i anstalt av mer sluten typ än barnhem visar sig nödvändig, kan den underåriga relativt snabbt överföras till sluten avdelning vid en ungdomsvårdsskola. Antalet platser vid sådana avdelningar har ökat betydligt under senare år. Några svårigheter att ta emot utredningsfall på ungdomsvårdsskolorna föreligger i regel inte.

Vidare anförde:

Fru FORSLING (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Aspling för svaret på min enkla fråga.

Svaret kan onekligen uppfattas som ganska lugnande. Jag vet fuller väl att det med den utveckling ungdomskriminaliteten tagit, ja, låt mig säga med den utveckling som barnkriminaliteten tagit, eftersom det ofta rör sig om tretton- till femtonåriga brottslingar, är svårt

Svar på fråga ang. förebyggande av att barn placeras i polisarrestlokaler

för barnavårdsnämnderna att snabbt finna lösningar och placeringsmöjligheter. Här borde kunna skapas ännu bättre resurser, t. ex. utredningshem, som behövs just för ungdomar i åldersgrupperna under femton år.

Den nya barnavårdslagen ger barnavårdsnämnderna bättre möjligheter att ingripa och omhänderta ungdomar för utredning enligt 30 §. Men hur skall barnavårdsnämnderna kunna fullfölja sina åligganden utan möjligheter till adekvat placering i många fall?

Barnavårdsnämnden i Karlstad tvingades för en tid sedan att anlita en utdömd arrestlokal för en pojke i fjortonsårsåldern. Barnavårdsnämndens ordförande ansåg — helt riktigt — att brottskedjan på något sätt måste brytas. Men landstingets barnhem kunde inte anses uppfylla fordringarna på tillräcklig bevakning. Pojken måste nämligen hållas inlåst — till hjälp naturligtvis både för honom själv och för omgivningen. I detta fall fanns tydligen varken utredningshem eller ungdomsvårdsskola att tillgå.

Av svaret framgår att det i allmänhet går att placera ungdomar för utredning på mottagningsavdelningarna vid våra ungdomsvårdsskolor. Därför får jag väl ge mig på den punkten. Men ibland kan det tydligen ändå finnas placeringssvårigheter, såsom fallet var med karlstadsynglingen. Eftersom vi trots alla diskussioner om åtgärder för ungdomsbrottslighetens stävande inte lyckats få brottskurvan att vika av neråt, vet vi att problemet inte kommer att bli lättare utan tvärtom svårare att bemästra. Det kommer kanske att krävas ännu flera åtgärder på detta område.

Jag vill än en gång uttala ett tack för svaret.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Fru Forslings inlägg föranleder mig att göra några korta kommentarer. Jag vill sålunda gärna

komplettera vad jag redan framhållit i mitt frågesvar om det nuvarande läget vid ungdomsvårdsskolorna.

Antalet platser på slutna avdelningar var den 1 januari 1959 65. För närvarande är antalet platser 185. Antalet platser har alltså blivit tre gånger större på fem år.

Antalet ansökningar om intagning på ungdomsvårdsskolor av s. k. utredningsfall under tiden 1 januari—31 oktober 1964 var för pojkar 225. Av dessa var det endast en som inte omedelbart kunde placeras. I fråga om flickor var det 41 fall, av vilka 4 icke omedelbart kunde placeras.

Enligt uppgift placeras utredningsfallen omgående. Ansökan göres i brev eller i telegram till socialstyrelsen. Besked lämnas ofta per telegram och i regel samma dag som ansökan inkommer. Placeringen sker i regel också omedelbart.

Fru Forsling refererade ett fall från Karlstad, och jag förstod att det närmast var det fallet som föranledde fru Forsling att ställa sin enkla fråga till mig. Jag vill därför gärna lämna några uppgifter beträffande det fallet och utgår från att det är samma fall som behandlats i bl. a. en del tidningsartiklar.

Det var alltså fråga om en yngling som hade blivit omhändertagen på grund av brott som han begått. Han hade den 24 oktober rymt från föräldrahemmet efter att ha gjort sig skyldig till bilstöld. Ansökan om plats på ungdomsvårdsskola gjordes hos socialstyrelsen den 26 oktober. Vid behandlingen av ansökan saknades vissa handlingar, såsom vårdnadshavares samtycke, prästbevis och läkarintyg. Ansökan bordlades och barnavårdsnämnden underrättades per telefon.

Följande dag, den 27 oktober, inkom prästbevis och beslöts omgående om ynglingens intagning för observation på Östra Spånga skolhem. Barnavårdsnämnden underrättades telegrafiskt härom. Ynglingen överfördes ge-

Svar på fråga ang. förebyggande av att barn placeras i polisarrestlokaler

nast till skolhemmet. Han anlände dit den 28 oktober på förmiddagen, d. v. s. knappt två dygn efter det att socialstyrelsen fått kännedom om ärendet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Justerades protokollet för den 27 nästlidne oktober.

§ 8

Herr talmannen meddelade, att herr Björkänge enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 28 nästlidne oktober — den 11 innevarande november.

Herr Björkänge beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 9

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 2—6 november för att i Strasbourg sammanträda med Europarådets rådgivande församling.

Stockholm den 30 oktober 1964

Gunnar Heckscher

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i utrikesresa med Europarörelsens svenska råd anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 2—6 november 1964.

Stockholm den 29 oktober 1964

Folke Björkman

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 10

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisade därvid

2 — Andra kammarens protokoll 1964. Nr 33

till bevillningsutskottet propositionen nr 173, med förslag till förordning om beskattning av ersättning vid övergången till högertrafik, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 176, angående handläggningen av frågor om lokala trafikföreskrifter m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 179, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning;

till behandling av lagutskott propositionen nr 180, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval; samt

till statsutskottet propositionen nr 181, angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet.

§ 11

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 22—25, bevillningsutskottets betänkande nr 60, andra lagutskottets utlåtanden nr 55, 58 och 59 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 42 och 43.

§ 12

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Börjesson* i Falköping, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående förbättrade möjligheter för kommunerna att upptaga lån för anordnande av ålderdomshem, och

fru *Eriksson* i Stockholm, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående invaliditetsförmåner för viss handikappad ungdom.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 13

Interpellation ang. den s. k. Unmansaffären

Ordet lämnades på begäran till

Herr SPANGBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Den s. k. Unmansaffären har vid olika tillfällen påtalats i riksdagen och i tidningspressen. Från början gällde frågan Unmans förmögenhet och förmyndarförvaltning. År 1929 hade Unman en förmögenhet på 934 262 kr. Enligt av rådman Lundquist lämnade uppgifter skulle Unman den 3 mars 1932 ha skulder på 400 000 kr. utöver tillgångarna. Någon fullständig redovisning lämnades inte.

Unman anförde klagomål hos förmyndarkammaren, emedan förmyndaren började realisera hans tillhörigheter trots att Unman ansåg sig ha betydande förmögenhet. För utredningar och framställning till myndigheter erhöll han hjälp av f. kriminalöverkonstapeln Torsten Dahnberg, sedermera även av advokaten Björn Dalström. Då Unman och Dahnberg riktade misstankar mot förmyndaren blev båda förklarade sinnessjuka och införpassades på sinnessjukhus med stöd av mycket besynnerliga sjukintyg. Båda utskrevs från sinnessjukhuset samma dag, den 1 maj 1936. Den 23 juli 1936 anhöll Dahnberg och Dalström hos justitieministern om utredning och påtalade särskilt kriminalpolisens utredning. De hänvisades då till JK, dock utan att nå något positivt resultat.

På grund av fortsatta framställningar från Unmanssidan anmodade justitieministern den 7 sept. 1937 justitiiekanslersämbetet att avgiva yttrande rörande förvaltningen av Unmans egendom m. m. Resultatet av denna utredning godkändes ej av Unmansparten, som under tiden företog utredningar i saken samt gjorde förnyade framställningar om allsidig utredning. Den 8 mars 1938 förordnade rådhusrätten att advokaten Dalström skulle intagas på psykiatriska sjukhuset i Stockholm, vil-

ket beslut fastställdes av högsta domstolen den 24 nov. 1938. Dalström förklarades fullt frisk och fri från sinnessjukdom men blev av domstolen avstängd från att vidare i rådhusrätten föra andras talan.

Genom att Unman anlitat Dahnberg och Dalström blev han av allmänna åklagaren stämd som anstiftare till de av hans medhjälpare gjorda angivelserna samt dömd att betala Lundquist skadestånd.

Under tiden hade både JO (Rudewall), JK (Alsén) och RÅ (Heuman) kopplats in på fallet och i sina ställningstaganden avgivit yttranden till förmån för förmyndaren och mot Unman. Under årens lopp bar många framställningar ingivits till justitieministern samt till JK och JO. Även tidningspressen har ägnat denna rättsaffär stor uppmärksamhet och har i regel krävt ingående undersökningar. Tidningen Arbetarens ansvarige utgivare Sastamoinen dömdes 1949 till två månaders fängelse samt att till rådman Lundquist betala ett skadestånd på 5 000 kronor.

År 1948 togs frågan upp i konstitutionsutskottet, vilket resulterade i en reservationsanmärkning från fyra ledamöter representerande socialdemokraterna, folkpartiet och bondeförbundet. En motion i andra kammaren 1949 om utredning avlogs. Någon månad därefter hade bankombudsmannen Birger Cornell uppsårat ett bedrägerifall mot fru Marianne Unman och i anledning härav ingivit en anmälan till justitieministern samt förmått fru Unman att inge en anmälan till polisen. Nu rullades en annan sida av Unmansaffären upp. Lundquist dömdes för falsk angivelse samt bedrägeri under synnerligen försvarande omständigheter mot Marianne Unman. För dessa samt flera andra liknande brott dömdes Lundquist slutligen till tre års straffarbete och avsättning från sin tjänst.

I detta sammanhang uppdrog justitieminister Zetterberg åt stadsfiskalen Len-

§ 14

Interpellation ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser

Ordet lämnades på begäran till

Herr ENSKOG (fp), som yttrade:

Herr talman! Den tekniska utrustningen vid våra sjukhus blir för varje år alltmera omfattande och alltmera komplicerad. Utvecklingen går mycket snabbt, vilket man fick understrukt vid den internationella kommunaltekniska utställningen »Sjukvård och Hälsa», som hölls i Göteborg den 10—18 oktober 1964. Avsikten med utställningen var bl. a. att visa den snabba utvecklingen inom medicinen och den medicinska tekniken. Utställarna lade fram sina lösningar av aktuella problem med nya eller förbättrade metoder och med en rad nya mer eller mindre invecklade tekniska apparater, som, om de infördes i sjukvården, medför en förbättring av verksamheten och en rationalisering av arbetet.

De tekniskt invecklade apparaterna kommer att finnas inte endast på t. ex. röntgenavdelningarna utan också på vårdavdelningarna, där vi kan räkna med att man mera allmänt kommer att gå in för TV-övervakning av t. ex. nyopererade i förening med annan apparatur för fjärrkontroll av exempelvis hjärtverksamheten. På operationsavdelningarna kommer vi att få TV-förbindelse med röntgenavdelningarna, på laboratorierna kommer vi att få ökad användning för automatiska laboratorieapparater, kanske i kombination med datamaskiner, redovisningstekniken på kontoren kommer att mekaniseras, köken kommer att bli utrustade med alltmer komplicerade köksmaskiner, kanske i förening med elektronugnar på avdelningsköken — för att nämna några exempel. En ökad rationaliseringsverksamhet kommer att igångsättas bl. a. medförande en lämpligare organisation av arbetet på avdelningar och i kök syftande till exempelvis förbätt-

nart Eliasson att utreda frågan om förvaltningen av den Unmanska förmögenheten. Eliasson har avskrivit ärendet med motivering att på grund av den långa tid som förflutit — 30 år — sedan de aktuella händelserna utspelades det måste anses mycket svårt att nu leda det hela i bevis. Kostnaderna för en process skulle även komma upp till mycket stora belopp, och brotten torde vara preskriberade och ej nu leda till någon påföljd. Eliasson föreslår med motivering av dessa omständigheter att Unman kan beredas symbolisk rätt genom att tilldelas en ersättning av 50 000 kronor.

Unmans nuvarande förmyndare, ombudsmannen Lindström, har i yttrande ogillat avskrivningen men ansett att, om denna beslutas, Unman skulle i ersättning tilldelas 100 000 kronor.

Jag skall i detta sammanhang inte gå in på vilken metod som bör tillämpas eller vilka ersättningar som bör utgå. Det väsentliga är att denna för vårt land rätt enastående och beryktade kriminalhistoria på något sätt klaras upp, så att icke blott Gustaf Unman utan även övriga personer, som arbetat för att få denna sak utredd på ett för rättsväsendet och rättskänslan anständigt sätt och i detta sammanhang fällts till böter och orättmätiga skadeersättningar samt spärrats in i fängelse eller sinner sjukhus, rehabiliteras.

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande interpellation:

Ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder i syfte att ge rehabilitation åt Gustaf Unman och åt de personer som av rättsväsendet pålagts böter eller andra utgifter eller införpassats i fängelse och sinnessjukhus, därför att de arbetat på att Unmansfrågorna skulle få en för rättssambället och rättskänslan tillfredsställande lösning?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser

rad och förbilligad matdistribution och ökad tid för patientvårdande uppgifter.

För att sköta den utrustning som kommer att finnas på ett modernt sjukhus — det kan jämföras med en storindustri med laboratorier, projekteringsavdelningar, verkstäder och kontor — krävs en mycket kunnig personal. Det räcker inte med läkare och sköterskor, som skall använda apparaterna, det behövs också personal, som skall svara för att apparaterna hålls i driftsdugligt skick. Tyvärr saknas det i dag en speciell kurs för sjukhustekniker avsedd att ge en någorlunda god inblick i framför allt skötandet av den snabbt ökande mycket invecklade elektroniska utrustningen.

För att ge en ungefärlig bild av storleken på t. ex. röntgenutrustningen vid ett lasarett kan nämnas att man grovt räknar med att den kostar ungefär 10 procent av totala utgifterna för hela anläggningen. Om ett centrallasarett kostar exempelvis 100 miljoner kronor skulle röntgenutrustningen ensam svara för omkring 10 miljoner. Det är alltså rent ekonomiskt mycket angeläget att apparaterna fungerar, men det är ännu viktigare ur patientsynpunkt att de fungerar.

Vid Chalmers tekniska högskola startar man i november en översiktscurs i medicin för att ge civilingenjörer, intresserade av forsknings- och utvecklingsarbeten inom den medicinska tekniken, en orientering i anatomi och fysiologi samt diagnostik, med särskild betoning på tekniska hjälpmedel vid diagnostiken. Denna kurs beräknas pågå till i maj 1965 med 4 timmar per vecka. Kursen är alltså avsedd för civilingenjörer, som tänker forska inom det berörda området. Med ledning av de goda resultat man redan nu nått vid institutionen för tillämpad elektronik vid Chalmers tekniska högskola, där man under några år bedrivit forskning speciellt med tanke på teknisk utrustning för medicinsk användning, kan

man förvänta att den nämnda kursen i sinom tid kommer att medföra nya resultat, som, då de införts vid våra sjukhus, kommer att ytterligare förbättra vår sjukvård.

De resultat som forskarna kommer fram till måste via vår industri införas vid våra sjukhus. För att detta skall kunna ske måste vi ha konstruktörer vid industrierna, vilka förstår vad forskarna avser, och vi måste ha driftspersonal vid våra sjukhus, som kan taga hand om och sköta anläggningarna. Härför behövs såväl gymnasiingenjörer som institutingenjörer och tekniker som genomgått fackskolor. Tyvärr räcker det inte med den utbildning de får i de nuvarande skolorna. De måste antingen få specialutbildning efter avslutad normal skolgång eller också måste de få genomgå en ny teknisk-medicinsk linje, som skulle kunna byggas in i våra tekniska skolor.

I anledning av vad jag anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att det anordnas teknisk-medicinska kurser — antingen inbyggda i våra tekniska skolor som särskild linje eller som speciella kurser för sådana som redan genomgått skolorna — för att utbilda ingenjörer och tekniker för konstruktion och drift av den tekniska apparaturen vid våra sjukhus?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen om fri rättegång, m. m., och

nr 182, angående godkännande av överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitssystem.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning angående bestämmelser rörande tjänstgöringstraktamenten till JO:s och MO:s ställföreträdare.

§ 17

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr

1037, av herr *Persson* i Heden *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 177, angående viss fråga rörande prisregleringen på jordbrukets område.

Denna motion bordlades.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.48.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 4 november

Kl. 14.00

§ 1

Jämlikt kammarens den 29 nästlidne oktober fattade beslut skulle val nu för rättas av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet. Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som yttrade:

Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för val av ledamöter i utskottet avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Ekendahl, fru
Arvidson
Källstad
Karlsson, fröken
Lundkvist

Wahlund
Johansson i Trollhättan
Blidfors
Larsson i Umeå
Nordstrandh.

Sedan herr talmannen uppläst denna lista och den av kammaren godkänts, förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till ledamöter i särskilda utskottet.

§ 2

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda ledamöterna i särskilda utskottet.

Den av herr förste vice talmannen för detta val avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Svanberg
Carlstein
Nelander
Kristensson, fru
Lewén-Eliasson, fru
Larsson i Hedenäset
Gustafsson i Uddevalla
Eskel

Införande av kvinnlig tronföljd

Forsling, fru
 Nordgren
 Franzén
 Nilsson i Tvärälund
 Johansson i Simrishamn
 Westberg
 Heckscher.

Herr talmannen uppläste nu denna lista, vilken kammaren godkände; och förklarades de personer, vilkas namn uppförts å listan, utsedda till suppleanter för ledamöterna i särskilda utskottet.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen om fri rättegång, m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 182, angående godkännande av överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitesystem.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från delegerade för riksdagens verk angående bestämmelser rörande tjänstgöringstraktamenten till JO:s och MO:s ställföreträdare.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 1037.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Spångberg*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående den s. k. Unmansaffären, och

herr *Enskog*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående anordnande av teknisk-medicinska kurser.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motion angående kontrollen över utlämnande av sekretessbelagda handlingar inom försvaret, och

nr 23, i anledning av motioner om tillämpning av tryckfrihetslagstiftningen å film m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8

Införande av kvinnlig tronföljd

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående införande av kvinnlig tronföljd.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedanstående vid innevarande års riksdags vårsession väckta, till utskottet hänvisade motioner, vilkas behandling uppskjutits till höstsessionen, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 57 i första kammaren av fru *Hanrin-Thorell m. fl.* och nr 75 i andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.*, i vilka hemställts, »att riksdagen måtte besluta att statschefsämbetet i Sverige skall kunna innehållas av man eller kvinna, dock att nu aktuell succession i fråga om kronprinsen inte bör brytas, samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till grundlagsändringar härom i samband med den kommande författningsreformen»;

2) de likalydande motionerna nr 390 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 467 i andra kammaren av herr

Heckscher m. fl., i vilka hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag beträffande de grundlagsändringar som erfordras *dels* för att kvinnlig tronföljd skall kunna genomföras senast i samband med den förestående författningsreformen, *dels* för att i övrigt genomföra de förslag», som upptagits i motionerna, avseende möjlighet för kvinna att vara regent samt ordförande i tillförordnad regering; samt

3) motionen nr 803 i första kammaren av herrar *Enarsson* och *Per Petersson*, vilken väcktes i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 140 med förslag till vissa grundlagsändringar och vari hemställts, att riksdagen måtte i samband med behandlingen av denna proposition bifalla den i motionerna under 2) ovan gjorda hemställan.

Utskottet hemställde, att

- 1) motionerna I: 57 och II: 75; samt
- 2) motionerna I: 390 och II: 467 samt I: 803 icke måtte till någon riksdagens atgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Torsten Andersson*, *Hernelius* och *Källqvist*, fröken *Stenberg* samt herrar *Braconier*, *Svenungsson*, *Wahlund* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 57 och II: 75, I: 390 och II: 467 samt I: 803, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående sådana grundlagsändringar, som erfordrades för att bereda kvinnliga medlemmar av konungahuset arvsrätt till tronen, dock utan brytande av nu gällande succession, samt behörighet att vara regent och ordförande i tillförordnad regering.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Det föreliggande utlå-

Införande av kvinnlig tronföljd

tandet från konstitutionsutskottet har redan kommit en hel del buller åstad. Vi kan i dagens tidningar läsa att ett av våra politiska ungdomsförbund har gjort ett uttalande med den innebörden, att om vi skulle besluta i enlighet med reservanternas förslag skulle vi stärka monarkien. Man utvecklar detta bl. a. på så sätt att om den Bernadotteska dynastien i en framtid skulle slockna på manslinjen, skulle den tidpunkt kunna uppskjutas då vi skulle haft tillfälle att träffa ett val mellan en eventuell ny dynasti eller republik. Jag medger att man, om man ser saken formellt, kan resonera på det sättet. Om man ser saken praktiskt måste man emellertid konstatera, att om vi får republik i detta land kommer det med all säkerhet att bli innan den Bernadotteska dynastien slocknar på manslinjen.

Från det republikanska hållet finns det emellertid andra som för en nära nog motsatt argumentering. De säger: »Vi vill ha republik. Vi ser inte någon möjlighet att införa den nu, men vi räknar med införandet av republik i en relativt snar framtid. Ur den synpunkten är det ganska onödigt att nu ändra bestämmelserna om huruvida det skall vara en kvinna eller en man som är statschef. Det är onödigt, det saknar betydelse.»

Jag hör till dem som anser att monarkien är fast förankrad i vårt land. I det sammanhanget tänker jag bl. a. på att socialdemokraterna mycket länge haft kravet på republik på sitt program och att socialdemokraterna i detta hänseende har åsiktsfränder inom andra partier. Trots detta har socialdemokraterna icke genomdrivit republikkravet. Jag går ut ifrån att vi kommer att behålla monarkien. Då uppkommer en fråga som är mycket viktigare än spörsmålet om vi skall ha monarki eller republik, nämligen frågan hur denna vår monarki skall se ut. Min ståndpunkt därvidlag kan uttryckas i några få ord: Jag vill ha en kung, men jag vill inte ha en kung med personlig makt.

Införande av kvinnlig tronföljd

Hithörande frågor har varit uppe till behandling i författningsutredningen och den har framlagt sina förslag i ämnet. Utredningen har kartlagt området och kunnat konstatera, att när kungen t. ex. fungerar som ordförande i kungakonseljen eller som ordförande i utrikesnämnden innebär det ingen maktställning för honom. Man har kritiserat författningsutredningen för dess förslag i fråga om hur kungen skulle fungera vid ett regeringsskifte och sagt att detta förslag ger utrymme för en personlig kungamakt. Jag har tidigare här i kammaren, nämligen i våras, sagt — och jag upprepar det nu — att om man kan anföra några konkreta skäl för att förslaget skulle ha den innebörden, så är jag villig att medverka till att eliminera allt av det som förslaget kan inrymma av personlig maktställning för kungen. Detsamma gäller då kungen enligt författningsutredningens förslag agerar, när en statsminister begär riksdagsupplösning. I det fallet skulle man för övrigt kunna följa en linje som jag reservationsvis angivit i författningsutredningen, nämligen att man helt enkelt avskaffar upplösningsinstitutet. Det sista är emellertid en fråga som ligger utanför debatten i dag.

Vad kungen skulle ha att göra är enligt min mening att fullgöra rent ceremoniella och representativa uppgifter. Därutöver skulle han fungera i sammanhang där det är till fördel att en person utanför partipolitiken handlägger frågorna, men det skulle skapas regler som garanterar att kungen i sådana sammanhang fungerar enbart som en expeditoinsinstans.

Ser man denna fråga mot den bakgrund jag här angivit, kan jag inte se något skäl för att man skulle ha könsstreck i fråga om statschefen. Jag kanske skall tillägga att spørsmålet i själva verket har relativt litet att göra med frågan om monarki contra republik. Jag vet att om vi skulle införa republikanskt statskick i vårt land skulle det i det

manssamhälle som vi lever i säkerligen bli en man som blev president, men jag skulle vilja se den som skulle vilja föreslå att vi i vår grundlag skulle införa bestämmelsen att det *måste* vara en man som blir president.

Jag nöjer mig med det sagda och yrkar bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Vi har ju här i landet ända sedan 1810 haft s. k. agnatisk tronföljd som utesluter kvinnor från arvsrätt till tronen.

Frågan om den kvinnliga tronföljden togs senast upp genom en motion i denna kammare 1952, men då ansåg riksdagen att saken borde övervägas i ett vidare sammanhang. Sedan dess har ingenting hänt. Författningsutredningen har heller inte berört spørsmålet, men tre ledamöter har i ett särskilt yttrande uttalat sig för kvinnlig tronföljd.

De som motionerat i frågan vid denna riksdag och vi reservanter i konstitutionsutskottet anser, att det kan vara på tiden att vi får en utredning. Det finns inget rimligt skäl för att en kvinna inte skulle kunna anförtros de funktioner som konstitutionellt tillkommer statschefen. Exempel från andra länder visar detta. Utomlands kan man också hämta mönster för en lösning av frågan. Naturligast och riktigast förefaller det vara att bygga på ren primogenitur, så att äldre syskon kommer i fråga framför yngre oavsett kön.

I vissa tidningar och i en del officiella uttalanden har, som redan antytts av herr Wahlund, gjorts gällande, att riksdagen i dag skulle ta upp en debatt om monarkiens vara eller inte vara. Även om säkert den övervägande delen av svenska folket föredrar monarki framför republik, är det inte den frågan vi diskuterar i dag. I dag gäller det enbart detaljfrågan om kvinnlig tronföljd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-

Införande av kvinnlig tronföljd

fall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets utlåtande nr 24.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Som framgår av utskottutlåtandet står mitt namn först på en av de föreliggande motionerna angående kvinnlig tronföljd. Det har för-anlett en del stimulerande om också inte enbart välvillig uppmärksamhet på vissa håll. Jag har inte för avsikt att här ta upp och bemöta vad som sagts och skrivits om den saken. Jag skall bara göra några kommentarer till motionerna och utskottsutlåtandet.

Först och främst vill jag, såsom även gjorts av tidigare talare, understryka att de föreliggande motionerna inte innebär något principiellt ställningstagande till frågan om monarki eller republik. Det kan vara nödvändigt att framhålla detta, eftersom man på sina håll har velat i motionerna tolka in ett vidare syfte än de egentligen har. Visserligen skulle jag — det vill jag gärna medge — i likhet med många andra och säkerligen även åtskilliga, som anser sig vara republikanskt sinnade, rösta för fortsatt monarki om den frågan blev aktuell, men det är som sagt inte fallet just nu. Vad som har varit och är avgörande för mig är den uppfattningen att det bör skapas likställighet mellan man och kvinna även när det gäller statschefsämbetet. Det råder, såsom här också tidigare påpekats, inget tvivel om att en sådan likställighet skulle vara för handen, om vårt land vore republik, och enligt min mening finns det inte någon principiellt sett stark anledning att ha en annan ordning inom en monarki. Den omständigheten att det för monarkiens del rör sig om en arvsrätt som är begränsad till en viss familj spelar ingen avgörande roll ur denna principiella synpunkt.

Jag vill också erinra om att kvinnlig tronföljd tillämpas i flera andra länder med monarkistiskt statsskick, t. ex. i

Danmark, England, Holland och Grekland. I Danmark infördes kvinnlig tronföljd så sent som år 1953. Jag kan inte finna något skäl varför vi i Sverige skulle ha en mindre liberal syn på dessa ting än som är fallet i de nämnda länderna. Egentligen borde det vara tvärtom, så vidsynta och reformvänliga som vi svenskar i allmänhet anser oss vara.

Jag skulle förstå dem som tvekar på den här punkten, om det vore så att vi stod inför omedelbar reform då det gäller monarki eller republik, men det gör vi inte. Sannolikheten talar för — jag vill instämma i vad herr Wahlund sagt i det avseendet — att vi kommer att behålla och slå vakt om det nuvarande styrelseskicket. Inget politiskt parti eller ens någon del av ett parti aktualiserar i dag frågan om en övergång till republik — i varje fall inte före ett politiskt val. Man iakttar i stället en anmärkningsvärd återhållsamhet därvidlag. Man vet att en överväldigande majoritet av svenska folket önskar att vårt land skall fortsätta att vara ett kungadöme. Att man under sådana förhållanden avvisar en reform av successionsordningen som rör rätten till kronan — en reform som jag utan tvekan betecknar som liberal och framstegsvänlig — är svårt att förstå.

Det har ställts frågan, varför tanken på en sådan reform har förts fram just nu. Är inte reformen egentligen alldeles onödig? Svaret är lätt att ge. Om inte alltför många hinder staplas i vägen, kommer vi under de närmaste åren att genomföra en omfattande författningsrevision. I det sammanhanget bör också frågan om tronföljden tas upp. Om så inte sker, blir författningsreformen en halvmesyra, och detta bör vi försöka undvika.

Vad utskottsutlåtandet beträffar måste jag tolka majoritetens hållning så, att den icke absolut avvisar motionerna. Man menar att frågan bör »beaktas» — tyvärr står det inte »beak-

Införande av kvinnlig tronföljd

tas», vilket jag skulle ha funnit mera tillfredsställande — »i ett vidare sammanhang». Även om majoritetens förslag går igenom, kan det sålunda hända, att ämnet tas upp vid en kommande författningsreform. Men reservanternas hållning är ju mera positiv, framför allt därigenom att man vill utreda frågan om vilka grundlagsändringar som behövs för att införa kvinnlig tronföljd.

Under sådana omständigheter är det självklart att även jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Hyltander* (fp).

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Herr Wahlund erinrade om ett uttalande av ett ungdomsförbund som hade publicerats i pressen och där man framförde den uppfattningen att ett bifall till motionerna skulle betyda ett stärkande av monarkien. Detta uttalande är naturligtvis alldeles riktigt, och herr Wahlund bestred ju inte heller den saken.

Det måste vara fråga om ett minnesfel när herr Svenungsson säger att då det gäller statsformen har det inte sedan år 1952 förekommit någonting i motionsväg här i riksdagen. Även efter 1952 har det väckts republikmotioner, vilka avslagits av riksdagen med ungefär samma motivering som den av herr Svenungsson återopade motionen. Men det förhållandet spelar ju inte någon roll i detta sammanhang.

Konstitutionsutskottet liksom författningsutredningen har egentligen vägrat att ta upp dessa frågor till behandling. Det är ju någonting helt annat än att — som man i vissa sammanhang har sökt göra gällande — författningsutredningen skulle ha gått in för ett bifall till vad motionärerna åsyftar. Detta är ingalunda fallet. Det är ändå en viss skillnad mellan att inte ta upp en sak till behandling och att uttala sig till förmån för den. När det gäller

frågan om statsformen har enligt min mening varken författningsutredningen eller konstitutionsutskottet gett uttryck åt någon mening om ett fortbestånd av monarkien.

Att konstitutionsutskottets skrivning är litet vag beror naturligtvis på att detta utlåtande är skrivet med tanke på att det skulle kunna omfatta samtliga utskottets ledamöter. Sedan blev det en reservation i alla fall, men det ger ingen större styrka åt konstitutionsutskottets skrivning i den meningen att det skulle ha understrukit det berättigade i motionerna.

Reservanterna och motionärerna siktar här på ett mycket stort tidsavstånd, såvitt jag förstår. Det hela är ju inte alls upplagt som någon dagsaktuell fråga, och då behövs i varje fall inte någon brådska. Det står mycket tydligt i utlåtandet att den nuvarande successionen inte skall brytas, och det betyder att lillprinsen skall tillträda tronen utan någon som helst hänsyn till sina systrar i första taget. Sedan skall väl detta fortsätta, eftersom successionsordningen, i händelse den nuvarande arvingen skulle bli kung, inte upphör i och med att han slutar att regera av ett eller annat skäl. Om han kan följa sina fäders lyckliga exempel och får leva i nittio år, skjuts avgörandet åtminstone sjuttiofem år fram i tiden. Då kan det inte vara någon brådska med att syssla med denna sak i dag. Jag anser att motionärerna och reservanterna mycket klart har slagit fast att det förhåller sig på detta sätt genom att anförda att nu gällande successionsordning icke skall brytas.

Herr Nyberg har nyss här sagt, att majoriteten av svenska folket vill ha monarkien kvar. Däröfver var herr Nyberg alldeles förvissad. Vad vet herr Nyberg och vi övriga om den saken? Den har aldrig blivit riktigt prövad. I den mån man har tagit fram den någon gång, har man tänkt på den nuvarande kungen och menat att det inte

Införande av kvinnlig tronföljd

finns någon anledning att byta. Jag tycker att vi har begått ett mycket stort misstag, herr Nyberg, då historien själv har visat en utväg att införa republik utan några egentliga svårigheter. Särskilt under en tid när det alldeles exceptionellt lyckliga förhållandet råder att vi har en monark som äger alla människors anseende, vilket sannerligen inte alltid har varit fallet, tror jag att det skulle ha varit möjligt att ordna denna sak på ett sådant sätt att man kanske till och med kunde ha fått monarken med sig, gärna som president. Ingen hade väl haft någonting att invända mot det. Jag skulle tro att ingen i vårt land skulle ha varit mera lämpad att bli president än just den nuvarande kungen. Men vi är för sent ute nu, det är jag medveten om. Vi har dock inte varit så få som har motionerat i detta avseende tidigare och visat hur man skulle ha kunnat klara frågan på ett riktigt sätt.

Har för övrigt inte vissa herr Nyberg ganska närstående organisationer inom hans egen partikrets uttalat sig för republik, och har inte två av hans partikamrater i konstitutionsutskottet gått med på dess hemställan om avslag på herr Nybergs, herr Heckschers och andra motioner? Så ligger det till.

Vad mitt eget parti beträffar tror jag inte det är många som har den uppfattningen att monarkien skall bestå i framtiden, vilka växlingar som än sker. Om så vore, skulle partiet inte ha haft införandet av republik inskrivet i sitt program i över 50 år. Visserligen kan man säga att det inte har gjorts någonting åt saken under hela den tiden, men det är en sak för sig. De djärva påstående som gjorts att majoriteten vill ha monarkien kvar är helt ogrundade.

Från något håll har man t. o. m. sagt att författningsutredningens skrivning ger en antydning om att monarkien skall bestå, men det är nu en alldeles felaktig tolkning. I varje fall har jag med stor

tillfredsställelse noterat att man inte räknar med monarkiens bestånd utan snarare med möjligheten att i framtiden införa republik. Det sägs mycket tydligt i författningsutredningen. Man har nämligen där räknat med att kungaätten kan utslockna på den manliga sidan, och då kommer frågan om införande av republik omedelbart upp. Vad utredningen sagt innebär inte att monarkien skall bestå, utan skrivningen tyder tvärtom på att man räknar med att republik i framtiden kan komma att införas i vårt land. Utredningen har också tydligt sagt ifrån att man inte vill binda riksdagen, för den händelse kungaätten skulle utslockna. I den mån frågan om statsskicket över huvud taget berörts har föreslagits att bestämmelsen att riksdagen skall välja nytt kungahus, om den nuvarande kungaätten utslocknar, skall utgå ur grundlagen. Utredningen vill i den situationen ge riksdagen möjligheter att välja mellan republik och monarki.

Här är det inte fråga om demokrati utan om raka motsatsen. Ty vad är demokrati? Är det demokrati att för evärdeliga tider ge vissa noggrant kringgärdade privilegier åt en viss familj? Nej. Det är inte demokrati ens om hela svenska folket önskar en sådan ordning. Ty givetvis är det själva tillståndet som skall betecknas som demokrati eller som något annat. Även om hela folket uttalar sig för införande av diktatur, så är det ju ändå en diktatur. Det är företeelsen i sig själv som skall betecknas med sitt rätta namn, inte vad som kan anses om den. Och att i framtiden ge privilegier åt en enda familj, som vi har gjort i snart 160 år, där enligt arvsreglerna bara en enda person kan komma i fråga — en person om vilken man 100 år i förväg inte vet någonting — är då sannerligen inte demokrati! Det är så antidemokratiskt som det någonsin kan vara och så långt skilt från folkstyret, som ju demokratien är ett uttryck för, som man någonsin kan komma.

Införande av kvinnlig tronföljd

Vi är väl fullt ense om att grundlagens bestämmelser om tillsättande av olika befattningar, vilka det vara må, skall följas och tjänsterna tillsätts efter förtjänst och skicklighet, inte efter börd. Men i detta fall har vi ett undantag. Här tas inga som helst hänsyn till förtjänst och skicklighet utan uteslutande efter börd. Är det demokrati? Är det jämlikhet mellan svenska män och kvinnor i överensstämmelse med de regler som vi anser bör gälla för tillsättande av alla tjänster?

Ur dessa synpunkter skall man också se befattningen som statschef. Här har man nu helt bortsett från utvecklingen i vårt land under den tid vi har haft monarki. Det är ju ingalunda säkert att vi bara får bra och kloka kungar. Ibland får vi en bra kung. Vi har en sådan för närvarande. Och jag känner en stor glädje över att få vara med och diskutera denna fråga nu, för sista gången här i riksdagen, när vi har en kung som tål vid att granskas. Då kan vi diskutera utan risk att komma för nära sådant som kan strida mot bestämmelsen att Konungen skall hållas i helgd, han är oansvarig för sina gärningar och kan inte straffas för dem. Det är ett lyckligt förhållande att vi i dag kan diskutera dessa frågor under sådana förutsättningar, ty då bortfaller de personliga aspekterna och vi kan debattera om principerna.

Det kan väl inte framföras några argument för att en sådan arvsregel skall bestå, och det har inte gjorts. Inte heller har, som jag nyss sade, historien visat att den varit lycklig. Vi har haft bra kungar, men vi har också haft kungar som mäst avsättas, kungar som varit med om att lönnmörda bröder, kungar med rent ruskiga meritlistor, som sannerligen inte visar att detta är någonting som svenska folket bör slå vakt om för kommande tider.

Någon princip om jämlikhet mellan svenska män och kvinnor är detta verkligen inte. Finns det någon i denna kammarare som för något annat ämbete skul-

le vilja försvara principen om arvsrätt från far till son — till en befattning som kommunalordförande, landshövding, statsminister eller vad det vara må? Varför skall kungahuset, denna familj, ha detta speciella privilegium som varit så olyckligt många gånger för vårt land?

Vi skulle kunna börja med Gustav Vasa och se hur det varit ända in i våra dagar. Jag skulle med åberopande av fakta få det ena klubbslaget efter det andra och bli fråntagen ordet och inte mer få yttra mig i denna debatt. Det vore helt efter de regler vi egentligen har. Men det vore inte därför att jag uttalat mig på ett oriktigt sätt utan därför att kungen skall hållas i helgd — man får inte granska hans gärning.

Arvsrätten måste naturligtvis medföra svårigheter och tråkigheter, såsom har skett i vårt land under gångna tider. Arvsrätten till ett högt ämbete förutsätter ju generationsväxlingar, och det är alldeles omöjligt att tänka sig att det i alla tider, med de mutationer man får räkna med, blir den lämpligaste som kommer i fråga, om arvsrätten förstärkes.

Den som söker efter material har mycket att hämta om han läser i historien om kungarna, vad som skett med dem och vad de gjort. Det finns ett sådant överflöd på material att man mycket väl kan ta standpunkt. Om man granskar detta material, herrar Wahlund, Nyberg och Svenungsson, kan jag inte förstå att man kommer fram till att vi här har bevis för att man bör förstärka kungamakten även för framtiden. Man inför inte jämlikhet mellan svenska män och kvinnor genom att efter stränga börsregler utsträcka privilegiet att få inneha chefs-posten till en enda kvinna eller en enda man i en exklusiv överklassfamilj.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Arvidson (s).

Införande av kvinnlig tronföljd

Herr SVENUNGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra ett förtydligande. Det är alldeles riktigt som herr Spångberg säger, att frågan om statskicket har varit uppe till behandling vid flera tillfällen här i kammaren i anledning av motioner. Där emot kan jag inte erinra mig att frågan om kvinnlig tronföljd har behandlats sedan 1952.

Jag skall inte falla för frestelsen att förlänga debatten med att fortsätta principdiskussionen om monarki eller republik, och jag unnar gärna herr Spångberg att hålla ännu ett införande om detta sitt eget speciella ämne.

Emellertid finner jag det egendomligt när han säger att även om majoriteten av det svenska folket i en parlamentarisk demokratisk ordning skulle uttala sig för monarki, skulle det ändå inte vara demokratiskt. Det har jag svårt för att fatta.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp alla de synpunkter som herr Spångberg här drog upp — det är ju helt enkelt omöjligt. Jag vill emellertid framhålla, att enligt min mening har vår demokratiska ordning här i landet inte på något sätt lidit av att vi har ett monarkistiskt styrelseskick. Jag tror tvärtom att det givit en viss stadga åt vårt land och dess utveckling.

De motioner som här föreligger syftar för övrigt, såvitt jag förstår, till en demokratisering på detta område, och därför tycker jag att herr Spångberg inte skulle ha någonting att invända.

Vidare kunde herr Spångberg inte förstå att jag vågade säga, att vi här i landet säkerligen har en majoritet för vårt monarkistiska styrelseskick. Ja, jag har dragit denna slutsats av det förhållandet, att man inte med någon större kraft framför krav på republik i vårt land. Om det förelåg en majoritet för att införa republik skulle med

säkerhet också detta krav föras fram med en helt annan styrka än vad som för närvarande görs.

Sedan vill jag rikta en fråga till herr Spångberg. Han har själv talat något om hur det gick till i konstitutionsutskottet, och han sade att han gått med på majoritetens skrivning för att möjliggöra att hela utskottet enades om detta utlåtande. Ja, det verkar nästan så även när man läser vad utskottet har skrivit. Min fråga till herr Spångberg är: Innebär godkännande från kammarmajoritetens sida av utskottsmajoritetens skrivning att man avböjt frågan om utredning beträffande kvinnlig tronföljd? Jag har tolkat saken så, att frågan även om majoriteten vinner inte har fallit utan kan tas upp i en kommande författningsreform. Jag skulle vilja veta om herr Spångberg kan verifiera riktigheten av detta konstaterande.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag kan instämma i en hel del av vad herr Spångberg sade och detta befriar mig också från att ta upp en del frågor. Men jag ställde mig också fundersam till en del av vad han sade, t. ex. hans förklaring att utskottsutlåtandet var en kompromissprodukt. Jag undrar hur utskottets utlåtande skulle ha sett ut därest inte — om jag förstår herr Spångberg rätt — de borgerliga hade lurat konstitutionsutskottets majoritet genom att inge denna uppfattningen, att man skulle kunna enas om en gemensam skrivning. Det hade verkligen varit ganska intressant att få veta detta. Men det kanske herr Spångberg eller någon annan bland konstitutionsutskottets majoritet kan upplysa riksdagen om.

Ja, herr talman, bakom alla dessa invecklade termer såsom agnatisk och lineal tronföljd och primogenitur ligger alltså det enkla förhållandet att våra prinsessor skall ha samma rätt till tronen som de svenska prinsarna. Detta tillfredsställer tydligen våra liberala

Införande av kvinnlig tronföljd

och konservativa krav på kvinnans likställighet, kanske även bland dem som röstat emot lagen om kvinnliga präster.

En av reservanterna har förklarat att han i monarkien bara ser en representativ och ceremoniell funktion och att det måhända behövs en partilös för att klara vissa situationer. Den förre högerledaren definierade för en del år sedan sin uppfattning om vad man skall ha monarkien till. Han ansåg att den uteslutande skulle ha en representativ funktion.

Nå, har man monarki skall man naturligtvis begränsa dess funktioner till det minsta möjliga. Men om man begränsar dessa så att monarkien blir överflödigt och kommer att te sig som en ren abnormitet, kan man undra vad man skall ha en sådan institution till.

Det har redan av herr Spångberg påpekats hur inkonsekventa motionerna är och detta gäller väl även för reservationen, i vilken det yrkas att man skall utestänga de nuvarande prinsessorna från arvsrätten, som skall disponeras av den yngste i familjen, nämligen den nuvarande kronprinsen. Det är inte särskilt konsekvent att ställa åtminstone prinsessan Christina utanför arvsrätten när man nu skall kämpa för könens likaberättigande även på detta område.

Sedan motionen väcktes har två av prinsessorna passat på att beröva sig varje möjlighet att komma i åtnjutande av den förmån, som motionärerna skulle vilja tillförsäkra dem. Om detta gjorts i förskräckelse över eller i misstanken om att motionärerna eventuellt skulle bli tagna på allvar kan de bara själva svara på. Jag tycker i alla händelser att de handlat fullständigt riktigt. Kanske är motionärerna rädda för att den sista av prinsessorna också skulle handla på samma sätt, därest de skulle ha varit konsekventa när de utformade sitt förslag.

Nå, detta har inte så mycket med logik att göra. Bakom allt slingrande

härvidlag ligger självfallet en strävan att stärka monarkien. Att vi kommer att rösta för utskottets yrkande — men naturligtvis inte för motiveringen eller kanske snarare bristen på motivering — beror följaktligen på att vi inte vill stärka monarkien och förlänga dess liv. Vi vill inte att vårt land skall vara det kanske sista landet i världen som har kvar monarkien.

Det är inte många stater som har behållit monarkien. Om jag minns rätt är det sju stater i Europa som har den kvar. Det stora flertalet har övergått till republik. Och vad finns det utanför Europa? Ja, där finns monarkien kvar i någon liten oljestat, i Jordanien, Iran, Thailand och kanske i någon ytterligare stat.

Det blir allt besvärligare för dem som pretenderar på att bli kung i vårt land att i fortsättningen över huvud taget finna en gemål, som motsvarar den svenska författningens krav. Monarkien är alltså en sedan länge otidsenlig institution, en feodal kvarleva som står i skriande motsättning till idén om ett demokratiskt samhälle och till det moderna Sverige över huvud taget.

Vi är absolut anhängare av att kvinnorna skall ha samma rättigheter som männen, och jag kan instämma med den talare som menade, att när det blir republik här i Sverige skulle ingen våga föreslå att presidentskapet skulle monopoliseras för män. Det är emellertid en annan sak. Vi har inte republik nu, men vi har en fallfärdig institution, som vi inte vill förlänga livet på utan som vi hoppas kunna avveckla under så civiliserade och humana former som möjligt. Då passar det ju inte med några sådana här konstlade åtgärder för att förlänga livet på institutionen.

Herr talman! Just därför att vi inte vill förlänga monarkiens liv eller »modernisera» monarkien på detta sätt, när dess orimlighet börjar stå klar för allt flera människor, och just därför att

Införande av kvinnlig tronföljd

majoriteten av det svenska folket har röstat på partier, som är för den republikanska statsformen, så tycker vi att det finns ännu mindre anledning att ta de väckta motionerna på allvar. Med den motiveringen kommer vi för vår del att rösta för utskottets yrkande.

Fru **RENSTRÖM-INGENAS** (s):

Herr talman! Det bjuder mig alltid emot att ingripa i en debatt och upprepa redan framförda argument, och därför skall jag fatta mig kort.

Jag ser i denna fråga inte ett ställningstagande rörande vårt statsskick. Men för den som alltid hållit på principen om lika rätt för kvinnor och män till all utbildning och lika rätt till alla yrken och ämbeten, så framstår det som en logisk kullerbytta att i dag rösta tvärt emot en princip som man alltid hävdat och trott på. Jag kan därför inte rösta med utskottet.

För mig framstår emellertid också reservanternas förslag som en logisk kullerbytta, då de inte önskar få principen om kvinnans jämlikhet tillämpad nu utan någon gång i en avlägsen framtid. Därför vill jag inte heller rösta med reservanterna, utan jag kommer att avstå vid voteringen.

I detta införande instämde fru *Johansson* (s).

Herr **von FRIESEN** (fp):

Herr talman! Diskussionen rörande utskottsbehandlingen av motionerna om införande av kvinnlig tronföljd inleddes här i kammaren med ett par deklamationer, att man inte alls åsyftade att ställa frågan om monarki eller republik under debatt. Trots detta har man ju gjort en mycket prononcerad bekännelse till den statsform vi sedan urminnes tider har haft här i landet. Herr Spångbergs inlägg utgjorde i viss mån en motvikt mot dessa resonemang. Han försvarade sin för kammarens ledamöter välbekanta principiellt republikanska uppfattning, och han försvarade den

med stor frenesi. Tillät mig för min del, herr talman, att i debatten representera vad jag skulle vilja kalla, utan att bli missförstådd, en tredje ståndpunkt.

Jag har ända sedan ungdomsåren — och jag står nu här som en ganska gammal liberal — omfattat principen om det republikanska styrelseskicket. Det är någonting som jag aldrig gjort någon hemlighet av, och jag har inte haft anledning att modifiera denna min rent principiella uppfattning. Å andra sidan måste jag säga att det funnits mycket få skäl för mig att sälla mig till herr Spångberg och de övriga vad jag skulle vilja kalla kämpande republikanerna i vårt samhälle. Skälen att inte göra det har varit flera.

Jag är övertygad om att de första talarna i debatten har rätt då de säger att det finns en övervägande folkmening för bibehållande av det nuvarande statsskicket. Ett annat skäl kan vara att jag tycker att det finns så många samhällsfrågor av vikt som ännu är olösta, att vi bör ta ställning till dem innan vi ger oss in i en strid om statsformen.

Då jag gått att granska de föreliggande motionerna inför utskottsbehandlingen — dels en partimotion från högerhåll, dels en motion av enskilda folkpartister — har jag emellertid från de sakliga utgångspunkter som vi i allmänhet brukar inta, när det gäller att behandla motioner, kommit till resultatet att motionerna inte kan bifallas. Högerens partimotion — den är ju undertecknad av högerens förtroenderåd — företer en hel rad säregna drag. Den måste ha betraktats såsom mycket viktig av partiets ledning, då man vidtog den uppseendeväckande åtgärden i våras att reservera sig mot det uppskovsmemorial som utskottet avlämnade. Det är något som ytterligt sällan förekommer. Vi var inom utskottet synnerligen arbetstyngda, som alla vet, under våren. Vi hade inte bara Wennerström-affären — vi hade också Kungl. Maj:ts proposition nr 140 med en hel rad

Införande av kvinnlig tronföljd

grundlagsändringar och vi hade den ordinarie dechargen. I princip ansåg vi att vi under våren inte skulle behandla annat än de frågor som det var nödvändigt att fatta beslut om, t. ex. grundlagsförslag som skulle antagas såsom vilande. Enligt praxis bör ju sådana förslag behandlas av riksdagen före andrakammarval. Här gäller det emellertid en motion med skrivelseförslag, och den kunde mycket väl vänta till hösten. Varför allt detta rabalder rörande behandlingen av frågan? Någon har sagt mig att det berodde på att man ville ha en plattform vid den kommande valrörelsen och att man antog att frågan om kvinnlig tronföljd skulle kunna utgöra en sådan plattform. Jag känner självfallet ingen förvåning över att högermotionärerna har uttalat en mycket stark bekännelse till det monarkiska systemet. Det skulle i själva verket varit överraskande om de inte hade gjort det. Ty trots alla skinnömsningar skall väl högern ändå ha något kvar av det som gammalt och fornt varit haver.

Mera överraskande var, som en talare redan tidigare har påpekat, att motionärerna föreföll raskt vilja införa den kvinnliga tronföljden och samtidigt vägöra den unge man som herr Spångberg fortfarande envisas med att kalla för Lillprinsen tillträde till tronen. Det tycker jag var litet vårdslöst gjort av motionärerna. Reservanterna inom utskottet har varit betydligt försiktigare, liksom den enskilda folkpartimotionen som hävdat jämlikhetskravet. Det är naturligtvis en bestående ståndpunkt att det bör råda jämlikhet mellan kvinnor och män på olika områden när det gäller statliga ämbeten. Det är en grundsats som jag själv omfattar mycket energiskt, men jag undrar om det inte finns andra områden av samhällslivet där det är betydligt angelägnare att genomföra jämlikheten än just här. Är det någon egentlig jämlikhetsprincip att av en rad tronpretendenter — i den aktuella situatio-

nen fyra unga damer och en ung man — ta ut just den äldste? Det är därför jag inte riktigt kan förstå fru Renström-Ingenäs' ståndpunkt. Jag tycker inte att man kan dra några paralleller med den demokratiska ordningen i andra sammanhang.

Om vi nu skulle ha bifallit dessa motioner så skulle det såvitt jag förstår ha lett till en omskrivning av den av våra grundlagar som kallas successionsordningen. Den omfattar fem sidor i den malmgrenska editionen. Den är som vi alla vet skriven på mycket ålderdomligt språk som är typiskt för sin tid, början av 1800-talet. Av dessa fem sidor upptas nära två av en mycket pompös ingress och en avslutning av samma typ som i regeringsformen, vår äldsta grundlag. Denna ingress, som är väl värd att läsa, innehåller bl. a. en rad besvärjelser innebärande att Konung Karl XIII inte måtte avlida så snart. Det undandrar sig mitt bedömande — kanske herr Svenungsson kan lämna bättre besked på den punkten — huruvida detta hade avsedd effekt.

Successionsordningen upptar nio punkter. Om man skulle förändra dem i den riktning som motionärerna här anser måste man såvitt jag förstår skriva om hela successionsordningen från början till slut. Praktiskt taget varenda paragraf beröres. Vi skulle med andra ord försättas i samma situation som 1948 då vi fick förslag om en helt ny grundlag, nämligen en ny tryckfrihetsförordning.

Vad hade detta i sin tur inneburit? Hade inte just ett sådant förslag till ny grundlag i själva verket lett till att hela frågan om monarki eller republik hade aktualiserats — jag tror att en mycket stor del av kammarens ledamöter inte vill ta en strid om den frågan. Hade vi fått ett sådant grundlagsförslag skulle det inte ha kunnat undvikas att precisera ståndpunkterna för och emot det monarkiska systemet. Om man skulle dra de yttersta konsekvenserna av hö-

germotionen skulle denna därför leda till en situation som man inte heller på högerhåll skulle anse önskvärd.

Jag nämnde, herr talman, i början av mitt anförande att man förfor ganska egendomligt när det gällde att fatta ett beslut beträffande högermotionen — och märk väl bara beträffande denna — i våras. Måhända — jag känner inte till det närmare — låg det bakom denna tankegång en uppfattning om att den stora allmänheten skulle vara särskilt intresserad av denna fråga, inte frågan om styrelseformen som sådan utan frågan om kvinnlig tronföljd. Människor tänker i allmänhet inte så mycket i abstrakta principer utan tänker på den föreliggande situationen. I denna situation har vi fyra unga, behagliga, begåvade, representativa damer, som enligt vad den kolorerade veckopressen och många dagstidningar försäkrar oss har valt sin egen väg när det gällt att utkora sin make. Har inte det varit ett ganska naturligt utslag av det valfrihetens samhälle som vi litet var vill vara förespråkare för? Hur skulle det ha varit om dessa arma flickor varit arvingar till tronen? Då skulle de enligt de hävdvunna regler som existerar inom denna uråldriga institution varit hänvisade till att välja inom ett mycket begränsat sortiment av pretenderer som så småningom kanske blir prinsgemåler. Då kunde man väl inte säga att kärleken skulle ha kommit till sin rätt. Det är, herr talman, som ett uttryck för denna kärlek som står över alla partigränser som jag också skulle vilja säga någonting, och den aktuella situationen har i någon mån bestämt också mitt ställningstagande.

I motsats till vad vissa motionärer har antagit tror jag inte alls att den stora allmänheten har särskild sympati för införande av kvinnlig tronföljd. Det är därför jag som rent personlig deklARATION vill säga att det är bäst att hålla denna fråga öppen. Vi gagnar själva saken bäst på det sättet.

Införande av kvinnlig tronföljd

Jag finner, herr talman, att de övervägande sakskalet talar för bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Eriksson* i Stockholm (s) och herr *Adamsson* (s).

Herr SVENUNGSSON (h) kort gemäle:

Herr talman! Herr von Friesen antar att taktiska spekulationer ligger bakom högers partimotion. Jag vill absolut bestrida att så är fallet. Vad beträffar monarkien har högerpartiet haft en konsekvent inställning genom alla år, och denna har delats av alla partiets medlemmar. Jag har för min del trots att folkpartiets majoritet också slöt upp kring monarkien. Efter vad herr von Friesen nu har sagt börjar jag känna mig tveksam. Det var ett intressant men också oroande besked.

Herr von FRIESEN (fp) kort gemäle:

Herr talman! Jag tycker inte alls att herr Svenungsson skall känna sig så förskräckligt orolig. Folkpartiet klarar sig hans bön förutan. Vad beträffar högers syfte med denna motion så åberopar jag till stöd för min uppfattning helt enkelt den ovanliga procedur som tillgreps i konstitutionsutskottet och såvitt jag förstå inte kunde ha annat syfte än att föra ut frågan i valrörelsen. Om den inte hade det ändamålet, herr Svenungsson, vad hade den över huvud taget för syfte?

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag begärde ordet omedelbart efter herr Nyberg och avsåg då närmast en replik men blev missförstådd av talmannen, och missförståndet kunde inte rättas till då en annan talare kom emellan.

Herr Nyberg frågade mig om jag anser att en kommande författningsutredning inte skulle kunna ta upp frågan om kvinnlig tronföljd, vilken inställning jag själv hade till den saken

Införande av kvinnlig tronföljd

och om jag delade utskottets uppfattning. Utskottet har inte uttalat sig i saken. Det bästa svaret — eftersom utskottet har en så kort motivering i själva utlåtandet — är kanske att hänvisa till vad författningsberedningen skrev i sitt betänkande (SOU 17: 1963). Jag skall bara peka på några satser som klargör att utredningen ville ställa den frågan öppen för framtiden. Utredningen framhåller, att det inte är lämpligt att riksdagens handlingsfrihet i den angivna situationen från början är beskuren. Det är därför man inte gjort något uttalande om vad som skall ske om 75 år. Författningsutredningen säger vidare att det inte låter sig bedöma hur riksdagen skulle handla i det läge som skulle uppkomma om kungahuset skulle utsläckna. Med hänsyn härtill föreslås en sådan utformning av grundlagsbestämmelserna att det framtida ställningstagandet inte föregripes, d. v. s. att det står riksdagen fritt att genomföra en författningsreform som inför republik när frågan blir aktuell.

Ungefär på detta sätt kan jag uttala mig, samtidigt som jag naturligtvis förklarar min egen uppfattning vara hundra procentigt för republiken. Men jag kommer ju inte att vara med när dessa saker kan komma att beslutas i riksdagen.

Jag vill inte polemisera mot herr von Friesen. Men jag är inte säker på att herr von Friesens antagande, att majoriteten av svenska folket skulle vara för monarki, är riktigt. Resultatet blir nog beroende av hur frågan om monarki contra republik formuleras. Skulle frågan om införande av republik ställas i dag, skulle man nog i allmänhet när det gäller monarkien tänka på den nuvarande kungen — och kanske även på kronprinsen som alltsedan han blev född har glorifierats i tidningarna och betecknats som fantastiskt underbar. Han har tydligen också — om nu tidningarna talar sanning, vilket de inte alltid gör — visat sig vara en väldig

vildbasare då han var med om något äventyr i södern.

Att kronprinsen uppträder som ungdomlingar i allmänhet och avreagerar sig och även i övrigt uppför sig som en normal människa, som alla känner genom veckotidningarna, kan tala för att han är lämplig som statschef.

Men om man ställer frågan så här till svenska folket: Skulle ni vilja ha republik eller monarki, om det nuvarande kungahuset skulle utsläckna? tror jag att majoriteten — även om jag är väl medveten om hur tidningarna skulle uppmobiliseras — skulle uttala sig för republik.

Det skulle kanske vara värdefullt om man försökte att få till stånd en objektiv undersökning i detta fall utan att blanda in det nuvarande kungahuset eller andra ovidkommande ting.

Om man tänker sig en situation, där Sverige skulle utse en statschef eller ett nytt kungahus, föreställer jag mig att denna riksdag inte gärna skulle vilja vara med om att ta in en prins från utlandet — där det ju för övrigt sannerligen inte finns så mycket att välja mellan i prinsväg och där det blir ännu mindre att välja på i framtiden.

Jag tror att majoriteten under sådana förhållanden skulle uttala sig för republik.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag frågade herr Spångberg hur man skulle tolka utskottsmajoritetens utlåtande. Avvisar utskottsmajoriteten tanken på kvinnlig tronföljd i en kommande författningsreform eller gör man det inte?

Herr Spångberg svarar med att hänvisa till de reflexioner som gjorts av författningsutredningen. Men vad han har sagt rör närmast frågan om möjligheterna att i framtiden införa republik. Han lämnar alltså frågan öppen.

Även om utskottsmajoritetens förslag går igenom här i kammaren har man enligt min mening ändå inte avvisat

Införande av kvinnlig tronföljd

tanken på att införa kvinnlig tronföljd. Men eftersom synpunkterna är klarast utformade i reservationen, är det givet att jag fortfarande håller fast vid mitt yrkande om bifall till denna.

Herr SPÅNGBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! På basis av den överläggning som ägt rum i utskottet anser jag att utskottets motivering innebär ett avvisande av förslaget om kvinnlig tronföljd.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! I anslutning till det meningsutbyte som förekommit mellan herrar Spångberg och Svenungsson skulle jag vilja göra det inpasset — och jag ställer mig då närmast på herr Spångbergs sida — att demokrati väl ändå måste vara någonting objektivt och inte något som lämnar utrymme för ett tyckande litet hur som helst.

Ifall hela svenska folket vid en röstning skulle tycka att denna sal är fyrkantig, kan jag inte förstå att salen bleve fyrkantig för det utan den vore fortfarande åttakantig. Det är väl likadant med principer över huvud taget. Skall de göra skäl för namnet måste de inrymma någonting objektivt, som man inte kan »tycka bort».

Det är meningslöst att hålla på att bevisa att den ärftliga monarkien inte är demokratisk. Det finns väl egentligen inte heller någon som påstår det. Men svenska folket har sin demokratiska rätt att i sin författning inrymma ett odemokratiskt moment, såsom nu är fallet; det går i varje fall inte att förhindra detta. Genom den historiska utvecklingen och det dagspolitiska läget är ett sådant odemokratiskt moment för handen.

Men vad jag tycker vore ett så att säga demokratiskt minimum, om man skall ha krav i detta sammanhang, är att svenska folket skulle ha möjlighet att i klart legala och demokratiska former ändra sitt statskick om och när det

har lust att göra det. Är det egentligen någon som vill bestrida att det från demokratisk synpunkt vore riktigt att man här i landet kunde ändra systemet beträffande statschef utan en statsomvälvning?

Men den gällande successionsordningen förhindrar de svenska statsmakterna att i laga former ändra den, eftersom den nuvarande kungaätten har vetorätt på grund av en överenskommelse som träffades för mer än 150 år sedan. Hur detta över huvud taget skall kunna ordnas vet jag inte; den saken får statsvetarna grubbla över. Men alldeles klart är det att om händelseutvecklingen skulle bli sådan att successionsordningen brytes, då har svenska folket möjlighet att i vanlig demokratisk ordning bestämma hur det vill ha det i fortsättningen. Även om man inte vill släppa monarkien, skulle man kanske på något sätt kunna skapa de former som ger den svenska demokratien legala möjligheter att besluta så som den efter moget övervägande finner för gott.

Vad händer nu ifall dessa motioner bifalles? Jo, man skjuter möjligheten ännu längre fram i tiden att under fria demokratiska former pröva denna del av statskicket. För min del tycker jag att detta är det väsentligaste skälet mot en utsträckning av arvsrätten till den kvinnliga sidan. Sedan kan man komma och tala om hur demokratiskt det är att män och kvinnor behandlas lika och därmed införa den i och för sig riktiga principen i detta sammanhang. Men vad tjänar det till att försöka ympa in ett stycke demokrati i en odemokratisk grundprincip som inte kan demokratiseras över huvud taget. Jag tror att damerna och herrarna överanstränger sig när de försöker att göra detta.

Någon har här sagt att den svenska demokratien fungerar bra med kungadöme. Det gör den naturligtvis för tillfället och i de flesta fall. Så länge kungen inte fungerar alls fungerar demo-

Införande av kvinnlig tronföljd

kratien bra. Men hur går det om kungen börjar att fungera? En av de bitt-raste upplevelser som jag varit med om under de 24 år jag tillhört riksdagen var det beslut som år 1941 fattades om Division Engelbrecht. Att detta beslut påverkades av ett kungligt abdikations-hot är inte vederlagt — observera mitt försiktiga uttalande att det inte är vederlagt. Att det var ett republikanskt parti som »trillade av pinn» för ett kungligt abdikationshot gjorde inte saken bättre.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Herr von Friesen frågade varför detta spörsmål har tagits upp. Svaret är lätt att ge. Vi anser att det är en väl motiverad reform. År 1952 motionerade, som vi tidigare har hört under debatten, herr Håstad och fru Gärde Widemar om kvinnlig tronföljd. Sedan dess har 12 år förflutit.

När nu inte heller författningsutredningen tog upp denna sak, tyckte vi att det kunde vara på tiden att ta upp den. Det är inte enbart högerpartiet, herr von Friesen, som tycker att reformen är väl motiverad. Vi har också en folkpartimotion med herr Nyberg som första namn, och han har här i kammaren argumenterat väl för saken. I utskottet har också centerpartiet gått på samma linje. Det är alltså inte fråga om någon högerspecialitet, herr von Friesen!

Herr PALM (h):

Herr talman! Bara några ord till herr von Friesen med anledning av hans fråga. Han efterlyste anledningen till brådskan med högerpartiets motion i denna sak. Det fanns en motsvarande brådska när det gällde att forcera fram en höjning av tronföljarens ålder. Bortsett från att det kunde finnas motiv för den höjningen — ja, kanske flera motiv — var det helt klart att det bland åtskilliga av dem som forcerade fram just denna reform fanns en tanke, vilken också gavs uttryck i skrift på skil-

da håll, att man därigenom möjligen kunde få ett »interregnum», under vilket man skulle kunna vänja opinionen vid införandet av republik.

Med tanke på att sådana beräkningar kunde ligga bakom forcerandet av en reform i just den delen, kunde det också finnas skäl att i samma grad forcera en reform, som innebar införandet av kvinnlig tronföljd. Detta var ett av motiven för att det ansågs angeläget att just då väcka motionen. Det finns ju andra sakligt starka motiveringar för motionen, som herr Svenungsson har belyst. Jag vill med dessa ord betona att det faktiskt fanns ett motiv för »brådskan» just då.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker fortfarande att man på högerhåll har mycket svårt att klargöra sin attityd i våras, då man inte ville ha uppskov med denna fråga, som ju enbart gällde en utredning — en utredning som väl måste ta flera år. Jämförelsen med tronföljarens ålder är alldeles ohållbar. Den togs upp i en proposition från Kungl. Maj:t som vi måste anta — eller förkasta, det kunde vi självfallet ha gjort — men vi måste fatta beslut i den frågan i våras, ty det var en grundlagsfråga. Hade man inte tagit upp frågan då, hade det varit meningslöst, eftersom det fordras beslut av två riksdagar, mellan vilka val till andra kammaren har ägt rum.

Till herr Svenungsson vill jag säga att jag tror att det finns majoritet för monarkiens bevarande. Det har jag inte bestritt, utan det är jag övertygad om att det finns. Jag har deklarerat min ståndpunkt därvidlag, men jag tycker fortfarande inte, att den frågan har så mycket att göra med frågan om införande av kvinnlig tronföljd.

I synnerhet har jag svårt att förstå att man på högerhåll, där man till exempel har motsatt sig kvinnliga präster, är så väldigt radikal när det gäller införande av kvinnlig tronföljd.

Införande av kvinnlig tronföljd

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Det skall bli ett mycket kort genmäle. Jag vill påpeka för herr von Friesen att även om det gäller en utredning, så rör det sig i bägge fallen om grundlagsfrågor.

I slutet av sitt anförande blandade herr von Friesen in högerpartiets inställning till kvinnliga präster. Mig veterligt har det inte på det politiska planet lagts fram förslag i den frågan! Meningarna är delade på kyrkligt håll och skär väl igenom partierna och den bör inte rimligen tas upp i detta sammanhang.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Man har ju i förväg undrat, huruvida det skulle göras något försök att spela upp den här debatten som om den gällde ett val mellan monarki och republik. Med undantag för herr Spångberg har emellertid ingen av de föregående talarna fallit för den frestelsen, utan de har, såvitt jag förstått, hållit sig till det föreliggande ämnet, som är mycket mer begränsat. Herr von Friesen framhöll nyss — med rätta — just det förhållandet.

Till min stora förvåning framträdde emellertid herr Svenungsson plötsligt och hänvisade till herr von Friesens yttrande — som var ett yttrande i vilket han framförde sin personliga mening — och sade att nu började man tvivla på var majoriteten för republik finns i folkpartiet. Jag är säker på att alla kammarens ledamöter är fullt på det klara med att ingenting som har sagts i denna kammare i dag, vare sig av dem som talat för majoriteten eller för reservanterna, lämnar material för någon bedömning om var i det ena eller andra partiet som majoriteten finns för monarki eller republik. Vad herr Svenungsson försökte göra var alltså att på ett mycket överraskande sätt — jag hade inte väntat mig något sådant av honom — föra bort debatten från dagens överlägg-

ningsämnen och sprida något slags allmänna föreställningar, för vilka han inte hade någon som helst täckning i debatten.

Om det skulle vara så, att herr Svenungsson är orolig för folkpartiet, så kan jag tala om för honom att när vi gjorde upp vårt nya partiprogram, framfördes det inte ens förslag från något håll om att där skulle stå något om införande av republik. Detta betyder inte att det inte råder delade meningar i frågan inom vårt parti liksom i andra, men det säger i alla fall en hel del om inställningen inom partiet.

Jag tycker att det över huvud taget skulle vara en fördel om man i en fråga som denna inte tillät sig sådana utsvävningar utan grund, som de herr Svenungsson nu försökte sig på.

I övrigt skall jag bara säga att jag för min del utan någon som helst tvekan kommer att stödja reservationen.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Redan i mitt första anförande slog jag fast detta, att vi i dag inte behandlar frågan om monarki contra republik utan endast delfrågan om kvinnlig tronföljd.

För övrigt är jag enbart tacksam för herr Ohlins deklaration.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Torsten Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wahlund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 75 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen».

I en vid 1963 års riksdag i andra kammaren väckt motion nr 361 av herr *Spångberg m. fl.* hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att hos regeringen anhålla om förslag syftande till att ämbetsbeteckningen Konungen i grundlagarna utbytes mot beteckningen statschefen».

Behandlingen av motionen, vilken hänvisats till konstitutionsutskottet, hade uppskjutits till innevarande höstsession av 1964 års riksdag.

Utskottet hemställde, att motionen II: 361 från år 1963 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Spångberg*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka förevarande motion II: 361 från år 1963.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Efter den debatt som har förts föreställer jag mig att det kan bli en mycket kort överläggning i den här frågan, som delvis sammanfaller med vad vi nyss har överlagt om.

Utlåtandet gäller, som herrarna och damerna ser, en motion som väcktes vid 1963 års riksdag — alltså för snart två år sedan — vari hemställdes »att riksdagen måtte besluta att hos regeringen anhålla om förslag syftande till att ämbetsbeteckningen Konungen i grundlagarna utbytes mot beteckningen statschefen».

Motionen har, förutom av mig, undertecknats av herr Stellan Arvidson och fröken Viola Sandell. Den syftar främst till att, om riksdagen någon gång skulle komma på idén att i enlighet med den republikanska uppfattning som omfattas av riksdagens majoritet införa republikanskt statsskick, så skulle detta kunna gå för sig utan någon ytterligare omskrivning av grundlagen, där ordet »Konungen» är infört i så många olika sammanhang. En övergång till republik skulle betyda att en mängd paragrafer i grundlagarna finge skrivas om, även om ämbetsutövningen skulle bli densamma för presidenten i denna republik som för konungen i vår nuvarande monarki.

Ordet »statschef» är sålunda en praktisk benämning, som inte heller innebär något ingrepp i den nuvarande statsformen utan passar lika bra för olika statsformer — republik såväl som monarki — och som även lämpar sig vare sig vi har kvinnlig eller manlig statschef. Man behöver i detta sammanhang sålunda inte alls gå in på frågan om statsformen, utan här gäller det en benämning som är praktisk, som kan användas redan nu och som icke berör statsformen över huvud taget. Detta bör man ha klart för sig, menar jag.

Utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»

Om man vill få till stånd en ändring av statsformen i framtiden, så underlättas alltså denna ändring genom den omskrivning i grundlagarna, vilket inte blir fallet med bibehållande av beteckningen »Konungen».

För all del, jag vet att det inte är så många som tycker att man bör ändra på detta uttryckssätt, men jag måste säga, att om man anser att en princip är riktig, så för man ju fram den, jag höll på att säga även om det görs i demonstrationssyfte för en riktig sak.

Jag menar inte att man skall demonstrera för något annat än en mera praktisk benämning. Ur den synpunkten har jag svårt att förstå att de som nyss så ivrigt talade för kvinnlig tronföljd inte i utskottet har kunnat gå med på en ändring av denna ämbets titel, som ändå kommer att utredas i sammanhang, som de som motionerat om och de som talat för kvinnlig tronföljd anser vara riktiga. Man kan nämligen inte gärna utgå från att en kvinnlig tronföljare skall kallas för kung, lika litet som man kan anse att en president skall kallas för kung. Ordet konung har ju en alldeles speciell klang och förekommer även i religiösa sammanhang. Man skulle t. ex. inte kunna kalla Jesus för drottning. Om någon gjorde det skulle det väl anses vara ett hån. Däremot talar man i det sammanhanget ofta om Konungen, som då är något annat än beteckningen för ett ämbete.

Jag skulle tro att denna fråga kommer att diskuteras en gång, om man skall tänka sig en kvinnlig statschef som ur andra synpunkter kanske skulle kunna kallas konung. Ordet konung vore dock illa valt i det sammanhanget. Man bör skilja på orden konung och drottning, och jag anser att det är lika galet att tala om en drottning under ämbets titeln konung som om man skulle säga drottning Gustaf VI Adolf.

Jag vill dock gärna medge att mina synpunkter har beaktats i större utsträckning än jag kanske hade väntat mig då jag väckte motionen i frågan.

Ordet statschef har nämligen kommit till användning i flera fall i författningsutredningens betänkande. I sitt förslag till ny regeringsform har författningsutredningen i 1 kap. 3 § föreslagit ett stadgande enligt vilket »Konungen är rikets statschef».

Här har alltså ordet statschef använts. Statschef är den riktiga beteckningen för den ämbetsutövning som nu upprätthålles av Konungen.

Jag vill påpeka att utskottet inte har något att invända i sak mot motionens förslag. Det heter i utskottsutlåtandet: »En sådan ändring av de nuvarande grundlagarnas ordalag, som förordas i förevarande motion, skulle beröra regeringsformens hela system och konstruktion. Med hänsyn härtill kan en övergång till andra uttryckssätt, som bättre än de nuvarande anknyter till statslivets realiteter, endast övervägas i samband med en allmän författningsrevision.» Jag har ingenting att invända mot den skrivningen. Jag kan instämma i varje ord som där säges. Det är en fullt riktig beskrivning av förutläggningarna.

Vi har ju tänkt oss att det skall bli en ganska genomgripande författningsrevision i framtiden, och vi får väl se hur det går med författningsutredningens förslag. En författningsrevision med grundlagar som motsvarar uppfattningen i dagens samhälle föreligger icke ännu. Jag har alltså ingen anledning att polemisera mot utskottets skrivning.

Jag har avlämnat en reservation där det sägs att jag ansett att utskottet bort tillstyrka förevarande motion. Jag föreslog i utskottet att motionen skulle tillstyrkas, och det blev omröstning om det yrkande jag sålunda ställde i utskottet. Jag vill nämna det, därför att reservationen kanske kan misstydas och ge det intrycket att jag inte skulle ha ställt ett dylikt yrkande i konstitutionsutskottet.

Jag ber med det sagda, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Kammarrens behandling av denna fråga blir ju enklare genom att herr Spångberg ställt yrkande om bifall inte till sin reservation utan till motionen.

Den fråga det här gäller berör ännu mindre än den förra frågan problemet om monarki contra republik. Som herr Spångberg också sade gäller det här en rent praktisk fråga. Jag kan i långa stycken ge herr Spångberg rätt i hans argumentering. Han konstaterar att beteckningen »Konungen» inte är tidsenlig. På den punkten kan jag reservationslöst instämma med honom. Jag kan också instämma med herr Spångberg, när han säger att våra grundlagar, enkannerligen regeringsformen, inte har en klar terminologi.

I 1809 års regeringsform används begreppet »Konungen» i två bemärkelser. Där talas om »Konungen» i betydelsen Konungen personligen, men det talas även om Konungen som riksstyrelsens utövare och som företrädare för den högsta statsmakten, vare sig Konungen personligen medverkar eller inte. Det användes exempelvis i samband med konseljen, där Konungen personligen medverkar, och det användes även vad beträffar högsta domstolen, där så icke är fallet.

Begreppet »Kungl. Maj:t» förekommer inte i regeringsformen annat än i rubriken. Författningsutredningen vill avskaffa denna beteckning. Begreppet »Majestäd» är ju om möjligt ännu mindre tidsenligt än beteckningen »Konungen».

Författningsutredningen har föreslagit att med beteckningen »Konungen» skall avses Konungen personligen. Beteckningen skall alltså inte användas i fråga om någon annan person eller något kollektiv.

Herr Spångberg var ju också, efter vad jag kunde förstå, tillfredsställd med författningsutredningens förslag. Såvitt jag kommer ihåg har författ-

ningsutredningen inte fått någon kritik i det sammanhang, det här gäller. Jag tror alltså att herr Spångberg med tillförsikt kan se fram emot vad som händer. Dessutom var han ju tillfredsställd med utskottets motivering som han nysst läste upp.

Utskottet menar att, då författningsreformen nu är förestående — det är min personliga förhoppning att den är snart förestående — är det rimligt att dessa frågor då övervägs.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 361; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 361.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad

Undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning

lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension inom ATP, och

nr 58, i anledning av väckta motioner angående märkningen av livsmedel.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 11

Undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckt motion om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 529, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr Wachtmeister hemställt »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om sådan ändring i lagen den 25 september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, att böcker och musikalier undantagas från lagens tillämpning, alternativt att i 4 § samma lag tillades bestämmelse av innebörd, att där berört tillstånd skulle meddelas för perioder om 10 år i taget».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 529, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Ringaby*, som ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 529, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av 4 § lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet att där berörda till-

stånd beträffande böcker och musikalier skulle meddelas för perioder om tio år, samt

B. att motionen, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad reservanten hemställt under A., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Det tryckta ordet har i vår lagstiftning sedan länge haft en särställning, och det är därför helt naturligt att man redan vid införandet av 1953 års lag om konkurrensbegränsning gjorde ett undantag för böcker och musikalier. Detta undantag fick formen av en dispens, som utgick den 31 december 1962. Sedan dess har dispensen tills vidare förlängts i avvaktan på ytterligare utredning av frågan. Det innebär att för bokhandelns del råder för närvarande ett osäkerhetstillstånd, närmast liknande det avtalslösa läge som ibland förekommer på arbetsmarknaden. Säkerligen är inte detta tillstånd stimulerande för investeringsviljan inom bokhandeln.

Det var kulturella skäl som gjorde att bokhandeln undantogs från lagen om konkurrensbegränsning, och det är av kulturella skäl fortfarande lika viktigt, att bokhandeln på det ena eller andra sättet får förbli utanför denna lagstiftning. En utväg vore att ett sådant undantag inskrevs i lagtexten, såsom har skett på många andra håll, nu senast i Holland där man nyligen införde en lag motsvarande vår lag om konkurrensbegränsning. En annan utväg, som jag har anvisat såsom ett alternativt yrkande i min motion, är fortsatt dispensgivning som omfattar icke alltför korta perioder — jag har föreslagit 10-årsperioder. Man skulle kunna tänka sig en tredje utväg: en dispensgivning tills vidare intill dess förhållandena väsentligen ändrat sig.

I mitt yrkande om en dispensgivning

Undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning

för tio år varje gång har utskottet instämt, men därefter har man — med den säregna logik som härskar här i huset — avstyrkt bifall till motionen. Nu förutsätter utskottet för all del att näringsfrihetsrådet skall beakta de svårigheter som är förknippade med alltför korta dispensperioder, och det är ju alltid något att vara tacksam för. Men de väsentliga olägenheterna med dispensgivningen kvarstår dock. Bokhandeln har hela tiden över sig hotet att dispens kan vägras, med allt vad detta innebär av revolution för hela vårt bokhandelsväsende.

Det kan också ifrågasättas, om näringsfrihetsrådet är rätt forum för en kulturangelägenhet. Det är dock inte någon ekonomisk fråga utan en kulturfråga det här gäller. Kulturella skäl var som sagt avgörande för att bokhandeln en gång i tiden fick dispens från lagen om konkurrensbegränsning. Därtill kommer att sammansättningen av näringsfrihetsrådet har anpassats med tanke på rådets rent ekonomiska uppgifter. Men det är en mycket avsevärd skillnad mellan konservburkar och böcker även då det gäller handeln med dessa ting — det förefaller som om man inte hade riktigt kommit underfund med den saken.

Ett kommissionssystem, sådant som kännetecknar vår svenska bokförsäljning, innebär att varje fullsorterad bokhandel erhåller praktiskt taget all nyutkommande litteratur, som man är skyldig ta emot och saluföra. Systemet med fasta bruttopriser, som är en förutsättning härför, betyder sålunda bl. a. att förlagen bekostar en god del av bokhandlarnas lagerhållning. Om vi skulle slopa bruttoprissystemet eller göra det värdelöst genom alltför många uppmjukningar, kan kommissionssystemet inte upprätthållas. Då kan man inte längre tvinga bokhandlarna att ta emot alla kommissionssändningar, eftersom bruttopriserna inte bara är en kompensation för de dryga kostnader som det

stora sortimentet medför, utan också en förutsättning för att bokhandeln skall vara villig att hålla detta stora sortiment.

Jag vill ingalunda påstå att ingenting skulle kunna ändras inom någon enda del av vårt bokhandelsväsende. Men vi måste ha klart för oss att ordningen med en s. k. fri bokhandel, helt utan varje form av konkurrensbegränsning, utan ensamrätt och nyetableringskontroll, utan fasta bruttopriser, skulle få till resultat att andra återförsäljare utökade sitt sortiment med bestsellers, vilket skulle medföra minskad lönsamhet och minskat försäljningsunderlag för den ordinarie bokhandeln. Även bokhandeln måste då göra en sådan anpassning att man ur sitt sortiment tar bort de mindre lönsamma böckerna, och ofta är det de kulturellt mycket värdefulla böckerna som på detta sätt försvinner. Förlagen får givetvis lov att följa efter då det gäller utgivningspolitiken. Det är lätt att inse vad detta skulle betyda för det tryckta ordet och hela vår kultur. Vad som än kan sägas om bestsellers, exempelvis Mykles böcker och andra, inte är de något mer framstående bidrag till vår kultur.

Bruttoprissystemet har givetvis även nackdelar, men man måste väga dem mot nackdelarna av att ta bort detta system. Jag tycker inte att utskottet har i någon större utsträckning gjort detta i sitt utlåtande. Däremot har man i reciten citerat den mycket omfattande och sakkunniga utredning som professor Ulf af Trolle tidigare företagit och där han på ett ur vetenskaplig synpunkt föredömligt objektivt sätt kommer till det resultatet, att bruttoprissystemet nog måste bibehållas. Samma uppfattning har författarna. Det förhållandet att bokhandlarna ur sortimentet plockar bort svårsålda böcker kommer att betyda att förlagen drar sig för att utge sådana böcker. Det innebär i sin tur att många debuterande författare som skriver böcker av mer hårdsmält

Undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning

slag — om uttrycket tillåtes — får besvärligt att finna förläggare. Sveriges författareförening har också därför påyrkat att det nuvarande systemet skall bibehållas.

Om vi inte beviljar dispens för tillräckligt lång tid, blir det som en rubrik i Stockholms-Tidningen för ett par år sedan sade: Utan bruttopris ingen Lagerkvist. Jag skulle kunna citera LO-redaktören Gösta Svensson i samma tidning, jag skulle kunna citera tidskriften Perspektiv, jag skulle kunna citera Värmlands Folkblads artikel »Böcker och Potatis», jag skulle kunna citera vad en man som heter Ragnar Edenman — numera ecklesiastikminister — sade i 1948 års bokutredning om vår bokhandels goda organisation, men jag skall inte ta upp tiden med detta.

Jag skulle önska att den flitiga reseverksamhet, som våra utskott ägnar sig åt, för andra lagutskottets del hade kunnat utsträckas till Frankrike, och att man stannat där tillräckligt lång tid för att börja längta efter böcker av landets egen produktion. Frankrike har jag valt som resmål därför att där tillämpas det system utan fasta bruttopriser som man vill införa i vår bokhandel.

Eftersom jag räknar mig till de ganska stora bokkonsumenterna och dessutom har bott i Frankrike relativt lång tid, tror jag mig kunna jämföra förhållandena där rätt bra med våra. Det första som slår en när man kommer in i en fransk bokhandel är det ytterligt torftiga sortimentet. Dessutom är bokhandlarna i största utsträckning förlagsbundna. Man får titta efter utanpå bokhandeln vilket förlags böcker den för. I en bokhandel som har skylten NRF — d. v. s. Nouvelle Revue Française — är det inte lönt att försöka få tag i böcker som utgivits av Hachette. Lika litet lönar det sig att gå in i en bokhandel med skylten Collection Bleue och begära en bok från Gallimard. Om bokhandlaren över huvud taget vill skaffa dessa böcker, gör han

det med sur uppsyn och debiterar portokostnader som är ganska kraftiga. Det vore inte alls till fördel om vi här skulle få ett system motsvarande detta.

En följd av bruttoprissystemets avskaffande som damer och herrar riksdagsledamöter skulle komma underfund med ganska snart, när ni fyller 50, 60, 70, 80 eller 90 år och får 27 böcker i praktband om er hembygd, är att ni inte kan byta de 26 exemplaren av denna bok. Som det nu är behåller man ett exemplar, om man inte har boken förut, och går sedan till bokhandeln, där man får en massa trevliga böcker för de andra. En bokgåva är med dagens system liktydig exempelvis med en check, men det blir inte så utan bruttopris. Möjligen kan jag då få byta boken i den affär där jag köpt den. I Frankrike går det inte alls, det vet jag av egen erfarenhet.

Detta är några praktiska detaljer, som vi nog också bör tänka på. För övrigt är det inte bara fråga om 50- och 60-årspresenter utan också om alla julklappar. En mycket stor del, kanske de flesta av de böcker som går genom vår bokhandel i dag köps till julen. Denna enorma ansvällning inte bara av utgivningen utan också av försäljningen av böcker vid jultiden tyder på att man köper böcker för att ge bort dem. Om den som bor i Ystad måste fara till Haparanda för att byta en bok som han fått i dubbla exemplar vore det rätt besvärligt, och det skulle löna sig ganska dåligt. Då vore det bättre att behålla det system vi har.

Såvitt jag förstår ligger en omistlig del av vår tryckfrihet inte bara i friheten att lämna alster till tryck utan också i att allmänheten har rätt att få tillgång till ungefär vilken litteratur som helst i vår bokhandel. Det vore ett steg tillbaka att radera denna bokhandel, som är välkänd i hela världen tack vare det system vi nu har.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Ringaby.

Undantagande av böcker och musikalien från förbudet mot bruttoprissättning

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I sitt anförande framhöll herr Wachtmeister att det är önskvärt att det nuvarande systemet för försäljning av böcker och musikalien få behållas. Det är precis vad andra lagutskottet har föreslagit. Vi har inte ifrågasatt att den dispens som bokhandeln hittills har fått från lagen om förbud mot bruttopris skall upphöra. Utskottet utgår ifrån att dispens skall meddelas även i fortsättningen.

I den reservation som herr Wachtmeister yrkade bifall till föreslås att dispens skall meddelas för tio år i taget och att alltså denna tid skall skrivas in i lagen. Vi har inte ansett detta vara lämpligt utan menar att näringsfrihetsrådet, som för närvarande har till uppgift att meddela dispensen, liksom hittills kan bestämma tidsintervallerna.

Vi har också den uppfattningen, att bruttoprissystemet även när det gäller försäljning av böcker och musikalien har vissa nackdelar och att det därför är nödvändigt att man i samband med att dispens beviljas prövar villkoren och företar de uppmjukningar och ändringar av bestämmelserna som kan vara önskvärda och påkallade. I detta avseende är också reservanten överens med utskottsmajoriteten.

Det som skiljer reservant och utskott är endast att reservanten har strukit de sista meningarna i utskottsutlåtandet och — som jag nyss anförde — velat föra in bestämmelse om att dispens skall ges för tio år i taget. Reservanten är alltså överens med utskottsmajoriteten om att bruttoprissystemet har nackdelar och att det är nödvändigt med en översyn och eventuellt en uppmjukning i samband med att ny dispens prövas.

Det är således inga större skiljaktigheter mellan utskottsmajoritetens och reservantens uppfattningar. Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag är överens med herr Wachtmeister i det mesta av vad han sade om den svenska bokhandels höga kvalitet; den skiljer sig fördelaktigt från de flesta andra länders när det gäller förmåga att förse hela landet, minsta småorter, med god litteratur och allsidig produktion av böcker. Jag har samma betänkligheter som han mot att här hårdra en princip och utgå från att bruttoprissystemet skulle tillämpas även på denna gren av affärsverksamheten.

Emellertid har jag inte kunnat se att herr Wachtmeisters motion och hans förslag om att dispensen skulle utsträckas till att gälla en längre tid, skiljer sig från det ståndpunktstagande som utskottet har kommit till. Jag kan helt instämma i den relativt korta reservationen sånär som på den sista meningens, och jag har uppfattat utskottet så, att det har samma uppskattning som herr Wachtmeister av den nuvarande bokhandeln och att man ingalunda vill ha ett system som skulle radera de fördelar vi nu har. Jag vill i alla fall deklarerat detta när jag nu kommer att rösta med utskottet, eftersom jag inte ser reservationens lösning som vare sig den enda vägen eller en säker väg att rädda de fördelar som den nuvarande bokhandeln ger.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag skall bara här anmäla att jag är en stor vän av näringsfriheten och en varm anhängare av denna lag som förbjuder bruttopriser i praktiskt taget alla former. Hittills har erfarenheten av avskaffandet av bruttopriserna visat att vi konsumenter haft mycket stora fördelar av att denna frivilliga privata reglering försvunnit.

Jag är också övertygad om att när det gäller böcker — och på andra områden där man säljer olika kulturella varor — kan man införa anordningar

Undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning

som tillgodoser dessa konsumentbehov även om man avskaffar bruttopriserna.

Hela frågan är för närvarande under övervägande i näringsfrihetsrådet, och det finns ingen anledning att från riksdagens sida här göra några som helst uttalanden och deklARATIONER i den ena eller andra riktningen. Jag tror det är viktigt att näringsfrihetsrådet i lugn och ro får behandla denna fråga, eftersom den är så pass väsentlig, att vi har all anledning att avvakta vad näringsfrihetsrådet kan komma till.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Även om näringsfrihetsrådet vill arbeta i lugn och ro, vill också bokhandeln i lugn och ro förbereda de rationaliseringar som otvivelaktigt behövs. Det är just till detta, fru Eriksson i Stockholm, som de tio åren skall användas.

Det finns andra vägar, som professor af Trolle visat på. Detta är inte den enda möjligheten, men det är en av möjligheterna.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag vill säga att jag är litet missnöjd mot näringsfrihetsrådet. Uppriktigt sagt har jag ingen aning om vilka som sitter med där, men rådets ledamöter sitter där i varje fall i egenskap av ekonomer, inte i egenskap av bokläsare. Jag tycker också det är betecknande att man inte vid infordrande av yttranden i denna fråga har tillfrågat en så viktig instans som Sveriges allmänna biblioteksörening. Den om någon borde ha tillfrågats.

Det som skiljer oss här kanske är att jag tycker att vi borde avlasta näringsfrihetsrådet ansvaret att besluta i en ren kulturfråga. Det ansvaret skall i stället riksdagen ta på sig genom att bestämman hur vi vill ha det. Låt näringsfrihetsrådet syssla med potatis och konserverburkar, inte med böcker!

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I anledning av herr Ringabys anförande vill jag bara säga, att enligt vad som upplystes vid utskottsbehandlingen har näringsfrihetsrådet för avsikt att avgöra frågan om dispens innan årets slut.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att den nuvarande lagstiftningen ju inte utesluter möjligheten att ge dispens även för längre tid än tio år, om så befinnes lämpligt.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag tror att herr Wachtmeister har missuppfattat denna fråga. Här gäller det i första hand en distributionsform för en vara som heter böcker och som är av många olika slag. Alla böcker är inte kulturvaror.

Om riksdagen alldeles speciellt vill slå vakt om kulturen och de kulturella aktiviteterna — vilket jag hoppas att riksdagen vill — så finns det många andra vägar att gå än att upprätthålla en distributionsform som i många avseenden, även för konsumenterna, är förbunden med nackdelar. Och det är dessa nackdelar som måste vägas mot fördelarna.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Nej, här är det ingalunda bara fråga om distributionsformen utan också om lagerhållningen, ja, förlagens hela utgivningspolitik är beroende av denna fråga. Och det är också fråga om hänsyn till den bokköpande allmänheten.

Det är ett ytterligt omfattande komplex av olika utredningar som här skulle behöva göras, och om en enda utredning skulle syssla med hela problemet, blev den säkert inte färdig inom över-skådlig tid. Att fastställa hur ersättning- en skall utgå till förlagen för att de publicerat böcker som inte blir sålda, och hur man skall ersätta bokhandlarna

Användningen av hundskattemedel

för att de ligger inne med enorma lager av sådana böcker, tror jag blir oerhört svårt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wachtmeister begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Ringaby.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wachtmeister begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 149 ja och 37 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Användningen av hundskattemedel

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckt motion angående användningen av hundskattemedel.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Hunden är människans äldsta och bästa vän. Känns uttrycket igen? Men bereder människan alltid denna sin vän sådana möjligheter som skulle vara påkallade av detta vänskapsförhållande?

Samhället har gjort hunden till ett skatteobjekt, vilket tidigare var föranlett av nödvändigheten att begränsa antalet löslöpande okynneshundar. Förr användes dock hundskattemedlen till sociala åtgärder, för vilka medel då fanns disponibla endast i mycket ringa utsträckning, vanligtvis till kläder åt fattiga barn. Numera hålles hundarna under betydligt bättre kontroll, och att hundar löper lösa under icke tillåten tid är väl i många fall endast missöden.

Inkomsterna från hundskatten ingår numera i kommunernas kassor utan angivande av särskilda ändamål. Stadsförbundet anför att hundskattemedel användes för att bestrida kostnader för sanitära ändamål, men på många håll — även på orter där hundskatten är hög — kan stora brister därvidlag konstateras. Hundägarna har ofta ingen annan plats att rasta hunden på än trottoarer, parker och gator, vilket är till men för trafikanter och lekande barn. Härvidlag såg jag dock i en tidning att man i en stad funderade på att ordna med hundtoaletter.

Det ökade intresset för friluftsliv — i sig självt lofvärt — kräver även större insatser av samhället då det gäller naturvården.

Jakthunden ser jag som en nyttohund med hänsyn till de stora värden som årligen tillföres folkhushållet genom jakt, och hundägarna skulle säkert se med betydligt större förståelse på uttagandet av hundskatt, om medlen åtminstone till någon del gick till natur-, vilt- och jaktvård. Även djursjukhusen tycker jag borde vara berättigade att få pengar från hundskattemedlen. Det har ju varit svårt att få medel till djursjukhus, och vi kan också konstatera att djursjukhusen är för få.

Användningen av hundskattemedel

Det finns många önskemål när det gäller hunden. Jag har fått i min hand en liten skrift — den är tydligen utskickad som gruppkursband till hus-hållen i Sundbyberg. I denna pläderar man för att det skall ordnas rastgård för hundar någonstans i staden, och man anger t. o. m. en plats som skulle vara lämplig för ändamålet. Man framför emellertid också som sin mening, att stadsfullmäktigledamöter av alla partier borde motionera om att en viss procentuell andel av de årligen influtna hundskattemedlen skulle anslås till den fond som Svenska kennelklubben nyligen instiftat för främjande av veterinärmedicinsk forskning om våra hundar och deras sjukdomar.

Många äldre och ensamma människor har vidare hunden som sällskap och skydd. För ensamma och ensligt boende är hunden ovärderlig. Dessa äldre och ensamboende kan förutsättas i många fall behöva stöd för att hålla hund i stället för att få betala en extra skatt.

Stadsförbundets uppgift att hundskatten behövs för att betala kostnaden för registrering och uppbörd synes mig innebära en betydande överdrift. Hundskattens varierande storlek förefaller också anmärkningsvärd. Det anges i den skrift jag nämnde, att när man beslöt att införa hundskatt i början av detta århundrade, så uppgick den till en femma och det ingick i bestämmelserna att hundskatten skulle användas till något socialt ändamål — som jag nämnt gick den vanligen till fattiga barn. Två grannar, som bor i skilda kommuner, kan få betala så varierande belopp som t. ex. 25 och 75 kronor i hundskatt. På hundarna behöves det inte vara någon skillnad, vare sig i fråga om ras, storlek eller färg, och de hålls under lika omsorgsfull vårdnad.

Men allt vad jag här nämnt och allt vad som i övrigt anförts i ärendet rubbar inte utskottets principfasta hållning, att ingenting får ändras i vad som

nu gäller. Den stora skillnaden i skatteuttag anser utskottet tydligen vara något som är i fullt demokratisk ordning, och specialdestinationer av skattemedel får inte ske. Men man glömmar att det skulle kunna finnas andra, smidiga former som kommunerna kunde rekommenderas använda för att ge hundägarna tillfälle att vårda sina hundar utan förfång för andra människor. Som jag framhållit kan det också finnas behov av att ge vissa människor ett handtag när det gäller att hålla hund.

Trots utskottets tämligen negativa inställning till frågan tror jag för min del att problemet hunden tvingar fram en positiv lösning, som gör att hundägaren får större tillfredsställelse av den hundskatt han betalar. Jag har försökt fästa uppmärksamheten på något av vad som behöver och kan göras. För denna gång har jag emellertid, herr talman, inget yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo* och *Persson* i Heden (båda cp).

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Eftersom motionären herr Elmwall inte hade något yrkande är det kanske inte så stor anledning att bemöta hans åsikter utöver vad vi gjort i utskottsutlåtandet.

I sitt anförande uppehöll sig herr Elmwall mer vid hundarnas toalettfråga än vi gjort i utskottet. Vi har över huvud taget inte behandlat problemet hunden på annat sätt än att vi hävdat, att man inte för att befria jakthunden från skatt — det var ju närmast jakt-hunden man ansåg det angeläget att undantaga från beskattning — kan åsidosätta två principer som vi förklarat oss vara anhängare av. Jag syftar på principen att kommunerna själva skall bestämman över kommunalskattemedlen och principen att skattemedel inte skall specialdestineras. Det är dessa två principer utskottet hållit fast vid, och några principer rörande renhållningen när

Användningen av hundskattemedel

det gäller hundar har vi inte uttalat oss om. Inte heller har vi gått in på frågan vilken betydelse hunden kan ha för ensamma människor eller för människor med jakt som intresse.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Vad motionen syftade till var just att man skulle kunna diskutera sig fram till en fördelaktig användning av hundskattemedlen, som kunde motivera en hundskatt. Jag har inte enbart anfört jakthundarna i detta sammanhang. Jag har även anfört många andra fall, där hunden kan anses vara till nytta och jag har, fru Eriksson i Stockholm, påvisat behovet av djursjukhus, vilket icke är tillgodosett. Jag tycker, herr talman, att utskottet skulle ha kunnat visa en något mera positiv inställning till dessa frågor, då det är fråga om en speciell skatt som det inte finns motsvarighet till på så många andra områden.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag tillhör dem, som i utskottet har stött yrkandet om avslag på motionen. Jag har inte kunnat undvika en känsla av att det ligger något i vad motionärerna framhållit, men problemet är inte så enkelt. Motionärerna har föreslagit att en del av hundskatten skall gå till naturvårds- eller viltvårdsändamål, och detta vore ganska enkelt att genomföra om alla hundar vore jakthundar. Men det finns inte bara sådana hundar. Det finns stora hundar, såsom schäfrar, Grand Danois och Greyhounds, som förörenar och ställer till ganska mycket besvär i städer och tätorter, och det finns å andra sidan små knähundar, vilka sällan kommer utanför lägenhetsdörren och vilka man kan sköta helt och hållet inomhus.

Om man skulle vara riktigt rättvis, skulle man naturligtvis ha en gradering av hundskatten mellan alla dessa olika

hundraser, men det är svårt att genomföra och man kan inte göra det på det sätt som motionären har tänkt sig. Om man skall använda hundskatten till exempelvis viltvårdsändamål, kan detta endast ske i de kommuner där det finns jaktmarker och där det förekommer jakt. I städer och tätorter finge man då försöka finna några andra ändamål att låta skatten gå till.

Om man skulle genomföra en förändring av reglerna för hundskatten, måste detta nog göras på annat sätt än genom den enkla uppläggning som föreslås i motionen.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Motionärerna har även angett möjligheter att i tätorter utnyttja hundskattemedlen på ett sätt som skulle gagna både hundägarna och hundarna. I den lilla broschyr som jag har i min hand anges det ytterligare önskemål.

Herr Börjesson i Glömminge sade att man i motionen kommit med en alltför enkel uppläggning. Ja, det är väl onödigt att yrka på något mera invecklat system i en motion i en fråga av detta slag. Om man ser på denna fråga över hela fältet finner man, att den är ganska stor, och man tycker därför att den skulle ha kunnat behandlas något annorlunda i utskottet. Man hänger sig fast vid principer. Ja, men hur långt kommer man här i världen om man gör det?

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande uthyrning av maskiner och redskap.

Utskottets hemställan bifölls.

**Interpellation ang. tillämpningen av det s. k. knutpunktssystemet inom SJ:s stycke-
godstrafik**

§ 14

**Interpellation ang. tillämpningen av det
s. k. knutpunktssystemet inom SJ:s
styckegodstrafik**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **VIGELSBO** (cp), som yttrade:

Herr talman! Statens järnvägar, som svarar för den större delen av styckegodstrafiken i landet, har vidtagit vissa organisatoriska åtgärder för att anpassa verksamheten till de nya förhållandena. Från och med den 1 juli i år tillämpas sålunda ett s. k. knutpunktssystem. Detta innebär att direkta järnvägsvagnar skall frakta godset mellan ett begränsat antal knutpunktstationer samt vissa andra stationer med tillräckligt godsunderlag. Beträffande övriga stationer uppsamlas godset till respektive sprides från knutpunkten i fråga med lastbil eller järnvägsvagn. Syftet med omorganisationen har varit att minska hanteringsarbete och vagnåtgång och därigenom sänka trafikföretagets kostnader. Man skulle samtidigt söka förbättra servicen genom bl. a. snabbare transporter.

Vissa erfarenheter av det nya systemet synes ge vid handen, att det sistnämnda syftet hittills inte förverkligats på avsett sätt. Samstämmiga erfarenheter talar för att godsförmedlingen fördröjts och att servicen försämrats även i andra avseenden. Det har inte kunnat utrönas hur pass allmänt förekommande dessa erfarenheter är.

Det finns således inte anledning att generellt dra slutsatsen att det nya systemet inte kan fungera tillfredsställande. De negativa erfarenheter som gjorts kan måhända betecknas som svårigheter i inledningsskedet, vilka kan övervinnas inom en nära framtid. Det finns dock anledning att ingående följa utvecklingen och att ständigt vara beredd till omDispositioner och förbättringar. Av speciellt intresse i detta samman-

hang är det samarbete med enskilda företag som förutsattes vid riksdagens behandling av frågan. Särskilt inom områden där godsunderlaget är relativt begränsat torde ett samarbete med enskilda företag som utför periodiska transporter inom näringslivet kunna vara lönande. En okonventionell syn härvidlag borde kunna skapa förutsättningar för snabbare transporter och en förbättrad service i övrigt till företag och hushåll.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Vill herr statsrådet redogöra för de erfarenheter som hittills vunnits av det s. k. knutpunktssystemet inom SJ:s styckegodstrafik?

I vilken omfattning har transporter utförda av enskilda företag utnyttjats inom knutpunktssystemets ram?

Vilka åtgärder kan vidtagas för att knutpunktssystemet skall kunna fungera mera tillfredsställande?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

**Interpellation ang. tillämpningen av det
s. k. knutpunktssystemet inom SJ:s
styckegodstrafik**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **RASK** (s), som yttrade:

Herr talman! I början av juli månad i år genomfördes inom SJ en ändrad transportorganisation för fraktstyckegods. Man började då tillämpa systemet med knutpunktstrafik, vilket innebär att de 32 regioner, som SJ indelat landet i, har var sin huvudstation (knutpunkt) där regionens avgående gods samlas in för att lastas i styckegodsvagnar, som destinerats till andra knutpunkter.

Detta system får väl sättas i samband

Interpellation ang. tillämpningen av det s. k. knutpunktssystemet inom SJ:s stycke- godstrafik

med det reformprogram för statens järnvägar, som inleddes den 1 juli och som etappvis skall fullföljas under de närmaste åren. Det är med andra ord en rationaliseringsåtgärd, som sättes i samband med de nya riktlinjer för den statliga trafikpolitiken, vilka antogs av riksdagen i slutet av 1963. För att denna rationalisering skall mötas av förståelse och positivt intresse från allmänhetens sida måste man givetvis undvika att resultatet blir försämrade service för kunderna.

Tyvärr synes erfarenheterna av det nya systemet under den tid det nu varit i funktion inte vara enbart goda. Det har nämligen inträffat försämringar av godssändningar i jämförelse med tidigare transportsätt, åtminstone i vissa delar av landet, något som för SJ:s kunder inneburit avsevärda väntetider och därmed tidsförskjutningar i gjorda leveransåtaganden. Som ett exempel på detta vill jag anföra en fraktgodssändning från Jönköping till Vaggeryd. Enligt tidigare befordringssätt tar denna transport en dag. Nu tar den 6 dagar, och i stället för 35 km fraktas godset 162 km. Det transporteras från Jönköping till Nässjö, från Nässjö förbi Vaggeryd till Värnamo och sedan tillbaka från Värnamo till Vaggeryd. Härtill bör läggas att bandelen Jönköping—Vaggeryd trafikeras med ett godståg i vardera riktningen dagligen. Rättvisligen bör framhållas att godssändningar direkt mellan de olika knutpunktsstationerna möjligen sker snabbare genom det nya systemet, men våra industrier, företag och SJ:s kunder är icke koncentrerade enbart till de knutpunktsstationer, som efter den 1 juli existerar inom SJ:s järnvägsnät.

Jag vill understryka att detta exempel är avsett att belysa vilka konsekvenser det nya systemet under vissa förhållanden medför. Enligt vad jag erfarit kan liknande exempel anföras från andra bansträckor. Det har uppgivits att gods-

sändningar från platser i Småland till Malmö tagit ända upp till 14 dagar och till Norrland 3 veckor. Under sådana förhållanden har man anledning att fråga sig, hur det skall gå när julbrådskan sätter in. Frågan är om inte centraliseringen i en del fall drivits så långt, att den motverkar sina egna syften.

Många industrier — och det gäller kanske i särskilt hög grad småindustrierna, som sänder en stor del av sina varor just såsom stycke gods — är beroende av någorlunda snabba godstransporter även för fraktgodssändningar och måste fördenskull överväga andra transportsätt om inte SJ kan hålla den service, som tidigare erbjudits och fungerat tillfredsställande. Därför vill jag med stöd av det anförda anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att SJ:s knutpunktstrafik orsakar förseningar i vissa fall?

Är statsrådet beredd att vidtaga åtgärder som eliminerar förseningar och förbättrar nu rådande förhållanden?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående ordinariesättning av vissa tjänster i riksgäldskontoret och vid riksdagens ekonomibyrå.

§ 17

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion, nr 1038, av herr *Palm*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Denna motion bordlades.

§ 18

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillstälts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Gustavsson* i Alvesta, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående lättnader i fråga om vissa kostnader för djurägare, och

herr *Hedin*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående

de ratificering av överenskommelse om skyddsåtgärder för laxbeståndet i Östersjön.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.44.

In fidem

Sune K. Johansson
